

MISLAV BENIĆ

Institut za hrvatski jezik

Odjel za dijalektologiju

Republike Austrije 16, HR-10000 Zagreb

mbenic@ihj.hr

PREČKI GOVOR (U USPOREDBI S DRUGIM UGLJANSKIM GOVORIMA)

U članku¹ se opisuju osnovne osobine prečkoga govora. U uvodnom se dijelu definira smještaj prečkoga govora u sustavu hrvatskih govora. U drugom se dijelu navode bitnije fonološke osobine prečkoga govora u usporedbi s fonološkim osobinama drugih ugljanskih govora. U trećem se dijelu ukratko prikazuju oblici promjenjivih riječi i mjestimično se uspoređuju s morfologijom susjednih govora. U četvrtom se dijelu predstavljaju neke sintaktičke zanimljivosti, koje su u pravilu karakteristične za sve ugljanske govore, pa i šire, a ne samo za prečki. Peti dio sadrži nekoliko natuknica o leksiku.

1. Uvod

Ugljanski govori pripadaju srednjočakavskomu dijalektu čakavskoga narječja, točnije: njegovu rubnomu poddijalektu. Čakavsko se narječje obično dijeli na šest dijalekata. To su: buzetski, jugozapadni istarski, sjevernočakavski, srednjočakavski i južnočakavski dijalekt te lastovska oaza.² Glavni je kriterij za podjelu čakavskoga narječja na dijalekte odraz općeslavenskoga glasa *ě* (glasa *Jat*). Buzetski ima poseban, nešto kompliciraniji, odraz *jata*, jugozapadni istarski i južnočakavski imaju ikavski odraz toga glasa, u sjevernočakavskom je odraz

¹ Zahvalan sam svima koji su doprinijeli ovom radu. To su ponajprije moji informanti (u zagradi se iza imena navode godine rođenja): G. K. (1957.), M. K. (1967.), M. L. (1953.), J. L. (1934.), M. S. (1944.), P. S. (1970.) i S. S. (1975.). Od neprečana zahvalnost dugujem Mati Kapoviću, Davidu Mandiću, Violeti Moretti, Mladenu Uhliku i osobito Nikoli Vuletiću.

² Zamjenica *je ča* samo jedan od mnogih kriterija prema kojima se govori svrstavaju u čakavsko narječje. Tako se i buzetski i lastovski svrstavaju u čakavsko narječje, iako se na Buzeštini (a tako i u nekim sjevernočakavskim govorima) govori *kaj*, dok se na Lastovu (kao i u nekim drugim čakavskim govorima) govori *što*.

ekavski, a u srednjočakavskom ikavsko-ekavski, dok je u lastovskoj oazi odraz jekavski.³ Srednjočakavski dijalekt obuhvaća otočke govore od Krka do Ugljana i Dugoga otoka (iznimka su ekavski Cres i dio Lošinja te neki ikavski govori na Pagu), a od kopnenih mu govora pripadaju neki govori u unutrašnjosti Istre, u primorju, u Gorskome kotaru i Lici, oko Žumberka te u dijaspori. On se obično dijeli na tri poddijalekta: primorski, kontinentalni i rubni. Rubni poddijalekt obuhvaća otočke govore srednjočakavskoga dijalekta, tj. u osnovi otočke govore od Krka do Ugljana (pašmanski su govori već južnočakavski/ikavski). Za većinu su govora ovoga poddijalekta karakteristični dvoglasni ili zatvoreni samoglasnici te duljenja samoglasnika.⁴ Te su osobine u većoj ili manjoj mjeri tipične za sve ugljanske govore, pa tako i za prečki govor.

Duž otoka Ugljana smješteno je sedam sela. To su od jugoistoka prema sjeverozapadu: Kukljica, Kali, Preko, Poljana, Sutomiščica, Lukoran i Ugljan.⁵ Premda su govori tih sela međusobno vrlo slični, svaki od njih ima svoje specifične vrlo lako uočljive osobine. Ugljanski se govori najviše razlikuju u glasovima (fonologiji), nešto manje u oblicima, a najmanje u sintaksi.⁶ Predmet su ovoga rada osnovne osobine prečkoga govora. Te se osobine, kada je to moguće, uspoređuju s osobinama drugih ugljanskih govora. Uobičajeni opseg jednoga članka dopušta tek letimično skiciranje bitnijih karakteristika prečkoga govora. Najdetaljnije su opisani glasovi, manje detaljno oblici, a o sintaksi se daje samo poneka natuknica. Na kraju rada navodi se i poneka leksička zanimljivost.

Osnovna je građa za ovaj rad prikupljena u istraživanjima prečkoga govora provedenima 2011. i 2021. godine u kojima je analiza spontanoga govora kombinirana s ciljanim ispitivanjima informanata. Na sličan način, ali u vrlo različitom opsegu, istražio sam i ostale ugljanske govore. Vrlo sam detaljno istražio kukljički govor, koji sam djelomično opisao u doktorskoj disertaciji (Benić 2014), a manje sam detaljno, ali ipak relativno temeljito, istražio kaljske glasove i morfologiju, dok su moja istraživanja ostalih ugljanskih govora bila kraća. Ovaj je rad prvi koliko-toliko zaokružen opis prečkoga govora, ali ugljanskim se govorima bavi veći broj radova. Općenitiji su radovi koji se u većoj ili manjoj mjeri bave ugljanskim govorima, između ostaloga i prečkim, Jakić-Cestarić 1957, Hraste 1957 i 1964, Lukežić 1990, Skračić (gl. ur.) 2007, Fabijanić 2015, Benić i Hadžihalilović 2017 te Kapović i Benić 2024. Dio je prečkoga leksika tema rada Košta 2017. O Kaljskom su radovi Budovskaya i Houtzagers 1994, Houtzagers i Budovskaya

³ Detaljnije v. Lisac 2009: 30 sq.

⁴ Detaljnije o srednjočakavskom dijalektu v. Lisac 2009 (95 sqq.) i monografiju Lukežić 1990.

⁵ U Zadarskom se kanalu blizu Kali i Preka nalazi i otočić Ošljak, najmanji naseljeni jadranski otok. Ošljački je govor vrlo sličan prečkomu.

⁶ Određene razlike postoje i u leksiku, ali leksikom se ovdje nećemo detaljnije baviti.

1996, Benić 2013, Galić i Lisac 2016, Galić i Hadžihalilović 2017, Jurić 2017, Vuletić i Skračić 2017, Hadžihalilović 2017 te Fabijanić 2024. Kukljički se govor obrađuje u Vulić 1997, Milić 1999, Maričić 2000, Meštrić 2003 te Benić 2009, 2011a, 2011b, 2014, 2021a i 2021b. Navedenoj se kratkoj bibliografiji može dodati i ošljački rječnik (Valčić 2012).

2. Glasovi

2.1. Fonološki inventar

Prečki govor ima sljedeće suglasnike: *p, b, m; f, v; t, d, n, r, l; c, s, z; č, (dž), š, ž; ć, đ, nj, lj, j; k, g, h*.⁷ Glas *dž* je sasvim ruban. On dolazi u riječi *džemper* i vjerojatno u još ponekoj riječi. Glas *f* dolazi u neslavenskim riječima kao *frīg* ‘peršin’, *filjōco* ‘muško kumče’ i u ponekoj slavenskoj kao *fōlā, ufāti se*, ali je relativno čest. Sonant *r* može biti i slogotvoran, a pri tom je uvijek kratak, odnosno skraćen (*četvr̄ti, četvrtāk*). Prečki se konsonantizam može smatrati tipičnim za ugljanske govore, tj. većina ugljanskih govora ima konsonantizam u osnovi jednak prečkomu. Osnovne su iznimke od toga tipičnoga konsonantizma sljedeće: 1. fonemu *lj* većine ugljanskih govora u Poljani i Sutomiščici odgovara *j* (*Pojāna, pōje, ziēje, bōji, dēbji*); 2. dok svi ugljanski govori razlikuju foneme *č* i *ć* (*čin̄iti, sr̄ća*), kukljički ima samo afrikatu *č* (*čin̄iti, sr̄ča*)⁸.

Prečki govor ima sljedeće samoglasničke foneme: a) dugi i kratki: *i, u, o, e*; b) samo dugi: *ie, uo*; c) pod naglaskom većinom dugi, a inače kratki: *a*. Samoglasnik *e* dug je rubno, i to samo ili gotovo samo pod naglaskom (*nēmon, nēmoš* itd. uz starije *nīmon, nīmoš* itd., *žēnska, pēnsija, marēnda* i inače u romanizmima pred odstupnim⁹ *n*). Kratko je naglašeno i nenaglašeno *i* iza (labio)dentala zamjetno otvorenije od dugoga *i*, odnosno od kratkoga *i* u drugim položajima (iza palatala *ć, đ, j* i (palataliziranih) velara). Ta je osobina karakteristična za mnoge čakavske govore, ali je u kukljičkom i kaljskom manje izražena nego u prečkom. Donekle komplicirani prečki sustav vokala razvio se iz znatno jednostavnijega sustava od pet vokala (*a, e, i, o, u*) koji su mogli biti i kratki i dugi, tako da je dugo *a* dalo *o*, dok su dugi *e* i *o* dali diftonge *ie* i *uo*. Pri tom se prečko *o* od dugoga *a* nalazi na mjestu prednaglasne i naglašene duljine, ali i na mjestu naknadno skraćene zana-

⁷ Dvoslove *dž, lj, nj* upotrebljavam iz tehničkih razloga umjesto jednoslova *ž, l, n̄*. Znakovima *ć* i *đ* bilježim palatalne okluzive *ʎ* i *ɟ*. Ti su glasovi na nepcu neznatno predniji od čeških *ʎ* i *ɟ*, ali su im znatno bliži nego odgovarajućim ruskim palatalnim okluzivima. *H* je velami, a ne glotalni frikativ. Glas *v* je frikativ, a ne približnik.

⁸ Slično vrijedi i za zvučne parnjake, usp. u prečkom rubno razlikovanje *džemper* i *rōđen* i kukljičko *đūmp̄er* i *rōđen* (u kukljičkom se slovom *đ*, za razliku od ostalih ugljanskih govora, bilježi postalveolarna afrikata).

⁹ Odstup je dio sloga koji dolazi nakon jezgre odnosno nositelja sloga. Dio koji dolazi prije jezgre, zove se pristup.

glasne duljine (usp. *glōvǎ*, *glōvu*, *nâ glovu* od starijega *glāvǎ*, *glâvu*, *nǎ glāvu*), dok se dvoglasni *ie* i *uo* nalaze samo ondje gdje se duljina nije kratila, tj. samo kao prednaglasna i naglašena duljina (usp. *počietâk*, *počiêti*, *põčeli*, a slično i *bruôd*, *ũ brod* od starijega *brôd*, *ũ brôd*). Dugi su se vokali u svim ugljanskim govorima zatvarali i/ili diftongirali, ali se rezultati tih promjena dosta razlikuju od govora do govora, kao što se vidi iz sljedeće tablice.

Tablica 1. Odras dugih samoglasnika na Ugljanu.

	dugi samoglasnik	Kukljica	Kali	Preko Poljana Ošljak	Sutomišćica	Lukoran	Ugljan
naglašena/ prednaglasna duljina	a	ǎ	ua	o	ǎ/o	o	ǎ
zanaglasna duljina	a	o	a	o	o	o	a
naglašena/ prednaglasna duljina	e	ǝ	ie	ie	ǝ	ǝ*	ie
zanaglasna duljina	e	e	e	e	e	e	e
naglašena/ prednaglasna duljina	o	ǝ	uo	uo	ǝ	ǝ*	uo
zanaglasna duljina	o	o	o	o	o	o	o
naglašena/ prednaglasna duljina	i	i	i	i	i	i	i
zanaglasna duljina	i	i	i	i	i	i	i
naglašena/ prednaglasna duljina	u	u	u	u	u	u	u
zanaglasna duljina	u	u	u	u	u	u	u

* Samo neznatno zatvoreno.

Napomena: odrazi su prednaglasne i naglašene duljine dugi, a zanaglasne kratki.

Nakon navedenih kvalitativnih promjena dugih vokala u ugljanskim je govorima došlo i do nekih duljenja pod naglaskom. U prečkom i većini ostalih ugljanskih govora produljilo se naglašeno *a* u svim položajima osim na samom kraju riječi (*mâti* (od starijega *mâti*), ali *ženâ*). U kukljičkom se dulji i krajnje naglašeno *a* (*mâti*, *ženâ*), dok se u kaljskom pod naglaskom dulje *a*, *e* i *o* kako na početku i unutar riječi, tako i na kraju riječi (*mâti*, *ženâ*, *têci*¹⁰ (teći, curiti; trčati), *ženê*, *brôdi*, *dobrô*). Vokalizam se ugljanskih govora ne razlikuje samo s obzirom na promjene dugih *a*, *e* i *o*, nego i s obzirom na podizanje *a*, *e* i *o* pred odstupnim nazalom. Ako do podizanja dolazi, *en*¹¹ > *in*, a *an* i *on* > *un*. U prečkom se podiže samo *on*¹² do *un*, i to u pravilu samo kada u paradigmi ne postoji oblik s odgovarajućim otvorenim slogom (usp. I.¹³ *motîkun*, *bûmba*, *ûnda*, *grôm*, ali ipak *ûn*, *onâ*). Stanje na cijelom Ugljanu prikazano je u sljedećoj tablici.

Tablica 2. Odras zatvorenih slogova *on*, *en*, *an* na Ugljanu.

	Kukljica			Kali			Preko Poljana Ošljak			Sutomišćica			Lukoran			Ugljan		
ishodišna skupina	<i>on</i>	<i>en</i>	<i>an</i>	<i>on</i>	<i>en</i>	<i>an</i>	<i>on</i>	<i>en</i>	<i>an</i>	<i>on</i>	<i>en</i>	<i>an</i>	<i>on</i>	<i>en</i>	<i>an</i>	<i>on</i>	<i>en</i>	<i>an</i>
duljina	<i>un</i>	<i>en</i>	<i>an</i>	<i>un</i>	<i>in</i>	<i>un</i> (<i>an</i>)	<i>un</i>	<i>ien</i> (<i>en</i>)	<i>on</i>	<i>un</i>	<i>en</i>	<i>an</i>	<i>un</i>	<i>in</i>	<i>un</i> (<i>an</i>)	<i>un</i>	<i>in</i>	<i>an</i>
skraćena (zanaglasna) duljina	<i>un</i>	<i>en</i>	<i>on</i>	<i>un</i>	<i>in</i>	<i>un</i> (<i>an</i>)	<i>un</i>	<i>en</i>	<i>on</i>	<i>un</i>	<i>en</i>	<i>on</i>	<i>un</i>	<i>in</i>	<i>un</i> (<i>an</i>)	<i>un</i>	<i>in</i>	<i>an</i>
kračina	<i>un</i>	<i>en</i>	<i>an</i>	<i>un</i>	<i>in</i>	<i>an</i>	<i>un</i>	<i>en</i>	<i>an</i>	<i>un</i>	<i>en</i>	<i>an</i>	<i>un</i>	<i>in</i>	<i>an</i>	<i>un</i>	<i>in</i>	<i>an</i>

Prečki su prozodemi kratki i dugi silazni naglasak te prednaglasna duljina, npr. *põp*, *sõntul* ‘krsni kum djetetu’, *glõvã*. Prednaglasna duljina može biti samo neposredno pred naglašenim slogom. Zanaganasne su duljine skraćene, a trag zanaganasne duljine vidi se u tom što se na mjestu dugoga *a* nalazi kratko *o* (usp. prečki *gljêdote* i *gljêdati* sa stand. hrv. *glêdãte* i *glêdati*). Budući da su prečki dvoglasni uvijek dugi, na njima se ovdje ne bilježi prednaglasna duljina. Kad su dvoglasni naglašeni, pri sasvim jasnu izgovoru istaknutiji je prvi dio dvoglasa (*îe*, *ûo*).

¹⁰ Duljina se u slučaju *e* i *o* u kaljskom više koleba nego u slučaju *a*, pa kaljsko produljeno *e* i *o* označavam poludugim naglaskom (˘).

¹¹ *N* ovdje kao najčešći odstupni nazal stoji za bilo koji odstupni nazal, tj. također za *m* i *nj*.

¹² Misli se na *on* u kojem je staro *o*, a ne na novo prečko *on* nastalo od *ân* kao u *dôn* (dan) ili *tônka* (od *tânak*).

¹³ I. = instrumental jednine. Jedninske padeže označavam velikim, a množinske malim početnim slovima.

Naglašeni se dvoglas *ie* relativno često tako izgovara, a dvoglas *uo* rjeđe. Kad se dvoglasni izgovaraju manje jasno, oba su dijela podjednako istaknuta (*iê, ûo*) ili je istaknutiji drugi dio (*iê, uô*). Ako se ne želi točno reproducirati nečiji izgovor u određenoj govornoj situaciji, ovdje se naglasak bilježi samo na drugom dijelu dvoglasa. Akut u prečkom govoru nisam zamijetio ni u tragovima. Sustavno akut ne dolazi ni u jednom ugljanskom govoru, a u tragovima sam ga zapazio u kaljskom, lukoranskom, ugljanskom i kukljičkom – najviše u prva dva govora. Prečki govor, kao i ostali ugljanski govori, u osnovi čuva staro čakavsko mjesto naglaska, iako se kratki naglasak u sredini riječi u mlađih govornika ponekad može ostvariti kao uzlazni naglasak na prethodnom slogu. Iako nema sustavnih (fonoloških) naglasnih pomaka, česte su morfonološke ujednake naglaska unutar paradigama, o kojima će se ponešto reći kasnije.

2.2. Glasovne promjene

Neke glasovne promjene obrađene su iz praktičnih razloga u prethodnom odjeljku. U ovom se pak odjeljku obrađuju još neke važnije glasovne promjene kojima se prečki govor razlikuje od hrvatskoga standardnoga jezika. Sve su te promjene u većoj ili manjoj mjeri karakteristične i za ostale ugljanske govore, a i za mnoge druge čakavske govore.

Od suglasničkih promjena vrijedi spomenuti sljedeće:

1. Čuvanje skupina *jt* i *jd* te *čr*. Ova su dva fenomena prije arhaizmi nego promjene. Skupine *jt* i *jd* čuvaju se u složenicama od *iti kao *nôjti* (prez. *nôjden* itd.), *izôjti*¹⁴, *puôjti*, *duôjti*. Skupina *čr* čuva se u riječima *čr̃v*, *čr̃šnja*, *čr̃pnja* ‘peka’ i *čr̃ivo*, ali je *cr* u *cr̃ni*, *cr̃nka*, *cr̃viên* (vjerojatno novija riječ), *cr̃kva* (u ovoj je riječi *c* izvorno) itd.

2. Osobiti rezultati jotacije i prve palatalizacije. Skupina *st* po prvoj i drugoj jotaciji daje *šć*, a isto vrijedi i za skupinu *sk* palataliziranu te jotiranu prvom i drugom jotacijom: *premešćen*, *lišće*, *šćôp*, *išćen*. Jotiranomu *d* danas u većini primjera odgovara *đ* (*ròđen*, *zîđen*). Odras *j* nalazimo u *prèja*, *gòsvoja* (ironično ili šaljivo), *tûji*, *mlâji* (govori se i *mlâđi*), *meju*. *Dj* se odrazilo kao *j* pa zatim nestalo u imperativu od *îsti* (*î*, *îmo*, *îte*). Jotirano *zd* prvom jotacijom daje *ž(j)* u *dâž* (G. *dažjâ* – ‘kiša’), *dažiti*, a drugom jotacijom *zj* u *gruôzje* i *guôzje* ‘željezo’. Palatalizirano *zg* daje *žđ* u *môžđane*, *svižđiti* ‘zviždati’.

3. *L* između velara i prednjega vokala. *L* u skupini velar + *l* pred prednjim samoglasnikom > *lj*, npr. *gljêdati*, *gljizdina* ‘gujavica’, *kljîška* ‘jedna rakova klijesta’, *hljîb* ‘hljeb (kruha)’. Promjena se događa samo na početku domaćih korijena. U tvorbi i fleksiji je nema, usp. *îgle*, *iglîca*, *staklèn*. Ova promjena, barem u mlađih govornika, nije dosljedna ni u korijenima (*kliêti*, *klèknuti*).

¹⁴ Antonimne riječi nema, a *ući* se kaže *puôjti/duôjti unûtro* već ovisno o perspektivi iz koje se promatra ulaženje. *Otići* se kaže *puôjti*, odnosno *puôjti ćâ*.

4. Rotacizam. $\check{Z} > r$ u prezentu glagola *mõći* (*mõren*, *mõreš* itd.), i u ostacima čestice *že* (*jer(bo)*, *nĩkakor* ‘nikako’, *kũder* ‘kuda’, *vũder*, *tũder*, *nũder*, *kĩkõder* – *čakõder* ‘tkogod’, ‘štogod; tko god, ‘što god’ i druge slične zamjenice). U ostalim slučajevima rotacizma nema, npr. *pomõžen* ‘pomognem’, *pomõžen* ‘pòmãžẽm’.

5. *H*. *H* se gubi: uvijek u nesvršenom prezentu *õću*, *õćeš* itd., a u ostalim oblicima od (*h*)*tĩti* obično ostaje, uvijek u broju *ĩljada*; glagolu *kũvati* i složenicama, pred (nenultim) nastavkom u oblicima od *krũh* (G. *krũva*, I. *krũvun* itd.); u imenici *prõmaja*, u prilogu *õdmo*, u glagolu *drćati*, u riječi *ãjde/ãjde*; ponekad u glagolu (*h*)*odĩti* i možda u još kojem slučaju. Drugdje se *h* dobro čuva, npr. *krũh*, *grihotã*, *hljĩb*, *buhã*, *ũho*, *smĩh* (G. *smĩhã*), *njĩh*, *njĩhov*, *mojĩh* itd. Od ugljanskih govora *h* se najbolje čuva u kaljskom, gdje se obavezno gubi jedino u *õću*, *õćeš* itd., a fakultativno samo u ostalim oblicima od (*h*)*tĩti*. U *kobõtnica* je *h* zamijenjeno sa *k*. U *čepũlja/čẽfulja* ‘ogranak grozda’, *raščẽfuljãti* ‘rašćupati’, *h* je zamijenjeno sa *f*, odnosno *p*. *Hv* daje *f* u *fõlã*, *fõlĩti* i sl., a *v* u *vãtati*, *uvãtiti* i sl. U *tlõh* ‘tlo’ (G. *tlohã*) *h* je prvo umetnuto pred nastavcima da bi se spriječio zijev, a zatim poopćeno i u NA.

6. Odstupno *l*. *L* se vokalizira u odstupu sloga. Pri tom iza nekoć slogotvornoga *r* daje *a* (*ũmra*, *ĩstra* – prid. rad. od *umrĩti* i *istĩti*), a u ostalim slučajevima se steže s prethodnim vokalom, a rezultat je stezanja dug vokal odgovarajući vokalu s kojim je došlo do stezanja (usp. pridjeve radne *põ* ‘pao’, *čẽko* ‘čekaõ’, *rẽko* ‘rekaõ’, *põče*, *dõni*, *loži*, *ubuõ*, *obũ*. Evo i drugih primjera promjene na kraju riječi (u nekim se kategorijama *l* restituira): a) NA. imenica: *ferõ* ‘fenjer’ (G. *ferõlã*), *karatiẽ* ‘bačva’ (G. *karatẽla*), *stuõ*, *suõ*, *mũ* ‘mol, manji gat’ (G. *mũla*), *žmũ* ‘čaša’, *čĩfo* ‘cipal’ (G. *čĩfla*), *kabõ* ‘kabao’, ali *sõntul*, *fafarĩkul* ‘kopriivić, kostela’; b) g. imenica – zabilježio sam samo *ispo skõ* ‘ispod stepenica’ (*skãle*), a inače restituirano (*pinjuõl*, *gradiẽl*, *srdiẽl*, *mãnul* (*mãnula* ‘gira obllica’); c) nepromjenjive riječi: *žõ* ‘žao’, *ozduõ* (vjerojatno novije prema starijem *ozduõla*), *puõ* ‘pola’. Unutar riječi do promjene dolazi u nekim imenicama sa sufiksom *-ac* (*kuolãc* – G. *kuocã*, *Ždriẽlãc* – G. *Ždriẽca*, ali ne iza *u* (*mũlãc* – G. *mũlcã*)) te u još nekim riječima: *zõva* ‘zaova’, *sõpa* ‘salpa’, *puõdne*, *puõnoće*, *vuõta* ‘vrsta mornarskoga čvora’.

7. Odstupni nazal. *M* u odstupu sloga daje *n*. Promjena se događa uglavnom na kraju riječi (u nastavcima promjenjivih riječi i u nepromjenjivim riječima) i ponegdje unutar riječi. Nastavci promjenjivih riječi: 1. I. jd. prez. – *gljẽdon*, *zovẽn*, *mĩslin*; I. imenica i pridjevskih riječi – *za vẽlin stolũn*, *s tvojuĩn ženũn*; L. pridjevskih riječi – *na guõrnjin krãju*, *u nãšĩn brõdu*; enklitički d. ličnih zamjenica *nan*, *van*, *in*. Istoga je porijekla i navezak kao u *ženãmi(n)*, *ljũdima(n)*. Na kraju osnove promjenjivih riječi *m* se čuva ili restituira: *grõm*, *sõm* ‘sãm’, *srõm* ‘sram’, g. *pĩsom* (od *pĩsma*), ali u kaljskom *sũn* ‘sãm’, *srũn* ‘sram’ (predikativ), *zuajũn* ‘zajam’. Nepromjenjive riječi: veznik *čĩn*, brojevi *sẽdan*, *õsan*, ali *bõm*

‘bum, tras’ i *ãm* ‘poticaj djetetu da zine/jede’. Unutar riječi promjena se događa u *pòntiti*, ali G. *stùmka* (prema N. *stùmak*), n. *štramcì*. Ova i iduća (8.) promjena, kao i ranije spomenuto kraćenje slogotvornoga *r*, pripadaju tzv. adrijatizmima (usp. Langston 2006: 10). Odstupno se *n* u govoru nerijetko stapa s prethodnim vokalom u nazalni vokal, a može i ispasti.

8. Pojednostavnjivanje (slabljenje) suglasničkih skupina. Prvi član u skupini okluziv/afrikata + opstruent (ponekad sonant) postaje frikativ ili nestaje. Početak riječi: *tìca*, *šenìca*, *čèla* ‘pčela’, *Kùn* ‘Tkon’, *čí* ‘kći’, *dì* ‘gdje’, *švuôr* ‘čvor na drvetu’; nešto je drukčija promjena u *covâti* ‘psovati, grditi’. Ostali položaji: a) labijali: *zíkva* (od starijega *zivka < *zipka), *dùsti* ‘dupsti, vaditi iz zemlje’, *zièsti* ‘zepsti’, *potèsti se*; b) velari: *nòhti* (tako i N. *nòhat*), *lušjja* ‘lukšija, kalijeva lužina’, *blâjdan* ‘blagdan’¹⁵; c) postalveolari/afrikate: *prièški* ‘prečki’, *mâška*, *gužišnjok* ‘analni otvor’, *svidòžba*, ali i drugdje na mjestu standardnoga *dž*, npr. *žigerica*; d) dentali – ispadaju i na samom kraju riječi (najčešće u prijedlozima/prefiksima i infinitivu): *kò sebe*, *pri nĳima*, *osĳci*, *okĳiti*, *dĳgnu* uz starije *dĳnuti*, *duôj* uz starije *duôjti*, ali obično samo *dĳgnuću*, *duôjću*, a drugdje rjeđe (*hrvòski* ‘hrvatski’, *svjèski rât*. Promjena nije dosljedna, usp. *riepcì* ‘vrapci’ (prema *riepâc*), *tūkci*, *plĳtko* (prema *plĳtak*), *slâtko*, *krâtko*, *čĳcĳi* ‘cvrčci’ (N. *čĳčâk*), *nĳemački* (starije *nĳemaški*)).

9. Jednačenja i razjednačavanje. Promjene su karakteristične za neke uže kategorije. Jednačenje u kontaktu – prijedlozi *s* i *bez* pred zamjeničkim *nj*: *š njîn*, *š njûn*, *š nĳima*, *š njegòvin/nĳièzinin/nĳihovin òcun*, *bèž njega*, *bež nĳiè*, *bež njegòvoga/nĳièzinoga*. Jednačenje na daljinu: *škřšje* ‘korijen stabla naciĳepan na sitnije komade’, *šušiti*, *šuša*, *šèšt*, *šesnàest*, *šeždesièt* (tako i redni brojevi *šešnàièsti*, *šeždesièti*), *gužišnjok*. Od razjednačavanja spominjem samo *izlâmenati (se)* ‘prekrstiti (se)’.

Uz promjene spomenute pod 2.1 važne su i sljedeće samoglasničke promjene:

1. Odras jata. Odras je općeslavenskoga glasa jat (*ě*) u prečkom i ostalim ugljanskim govorima ikavsko-ekavski, u načelu prema pravilu Jakubinskoga i Meyera, iako postoji veći broj odstupanja. Po pravilu Jakubinskoga i Meyera ekavski odraz dolazi samo pred dentalima kojima ne slijedi prednji vokal¹⁶. Pravilnost je otkrio ukrajinski/ruski lingvist Lav Petrovič Jakubinski (Jakubinskij 1925), a pravilo je upotpunio njemački lingvist Karl Heinrich Meyer (Meyer 1926: 241 i 248 sqq. te Meyer 1928). Kao primjer pravila može poslužiti izraz *bièlo mlĳkò* (*l* je dental, a *k* ne), i alternacija *bièla* i *bilĳca* ‘vrsta smokve’ (u *bièla* vokal iza dentala nije prednji, a u *bilĳca* jest). Alternacije se vide i u primjerima

¹⁵ *J* daje i *s* pred *c* u *prajcà*, *prajcũ* itd. (N. *prasâc*).

¹⁶ Kada dentalu slijedi prednji vokal, a kada ne, određuje se prema općeslavenskom stanju, a ne sinkronijski.

kao *dèlati* ‘djeljati’ : *udīti* ‘udjenuti’, *diē* ‘dio’ : *dilīti*, *obēd* ‘ručak’ : *īsti* ‘jesti’, *lèto* : *prolīće*. Riječi je s ekavskim odrazom znatno manje nego riječi s ikavskim odrazom, što zbog ograničene okoline u kojoj je ekavski odraz pravilan, što zbog poopćavanja *i* iz ikavskih članova alternacija, što zbog utjecaja dominantnijih ikavskih govora. Uz već spomenute češće su: *bliēd*, *ciēli*, *cienā*, *kolēno*, *riēdak*, *siēno*, *tiēsan*, *tiēsto*, *venčāti*, a *e* je i u posuđenici *zdēla*. Ekavski je odraz i u *pēteh* unatoč pravilu Jakubinskoga i Meyera. *E* u *sēsti*, a onda i u *sedīti*, nije od jata, nego od staroga *ę* iz prezenta (usp. stsl. *sedę* ‘sjednem’). U nekim se riječima čuje i *e* i, vjerojatno novije, *i*. Takve su *mēsto/mīsto* (ali samo *premēstiti*) i *vērovati/vīrovati*. *I* se nalazi u sljedećim češćim riječima gdje bi se moglo (ne i moralo) očekivati *e*: *mīnā* ‘mladi mjesec’, *mīra*, *srīdā* ‘srijeda’ (A. *srīdu*) i ‘sredina’ (A. *srīdū*, ali *ū sridu*), *vītar*, *vrīs*¹⁷, *dīd*, *līn*, *pri* (pred – tako i *īspri*, *nāpri*), *strīlā*, *svidōk*, *nevīsta*, *zvīzdā* itd. Osim toga, *e* se nalazi u prefiksu *pre-* te u riječima *preko* i *priēko*. Zamjenički prefiks *ně-* pravilno se odražava kao *ni-* (*nīki* ‘neki’), ali u novije vrijeme dolazi i *ne-*. Sufiks je *ě-* glagola *i* (*vīdila*, *trpīla*).

2. Promjena *ę > a*. Staro *ę* daje *a* iza palatala. U prečkom sam zabilježio vrlo malo riječi s ovom promjenom. Sigurni su primjeri *jāčmer* ‘ječmenac’ i *jazīk*, a ovamo se mogu dodati također *njādra* i *gnjōzdō*, iako je *a/o* u *njādra* možda, a u *gnjōzdō* vjerojatno od jata. *E/ie* sam zabilježio primjerice u *kliēti*, *počiēti*, *sažiēti* ‘iscijediti’, *žiēđ*, *žēti*, *jetīva*. U kaljskom u svim tim primjerima te još nekima dolazi *a/ua* (v. Benić 2014: 64 sq.).

3. Promjena *ra > re*. U prečkom se nalazi samo u riječima *riepāc* ‘vrabac’, *riēsti* i njihovim izvedenicama. U ostalim riječima se čuva *ra*, npr. *krāden* (u Neviđanima *krēden*).

4. Afereza. U nekim riječima ispada nenaglašeni početni samoglasnik. Takve su slavenske riječi prijedlog *kolo* ‘oko’, pokazne zamjenice¹⁸ *vāko*, *nāko*, *volīko*, *noīko* (tako i *volīki*, *noīki*), *vāmo*, *nāmo*, *vūder*, *nūder*, veznik *ko* ‘ako’, ali *ovī*, *onī*, *onā* (u kukljičkom i kaljskom obično s aferezom), *otāc* (kukljički *tāc*, kaljski *tuāc*), *utōrak* (kukljički *tōrak* – danas i *utōrak*). Aferezom se može smatrati i kraći nenaglašeni prezent od *htīti* u pitanjima kao *(o)ću van dāti pīti?* Češća je afereza u stranim riječima, ponajprije talijanizmima, npr. *šašināti* ‘ubiti’, *grēšta* ‘nezrelo i kiselo grožđe’ itd., ali te riječi su vjerojatno imale aferezu i prije nego što su preuzete u prečki govor.

Važnije su prozodijske promjene uz već spomenuto kraćenje zanaglasnih duljina i kraćenje slogotvornoga *r* sljedeća tri duljenja:

¹⁷ Kukljica: *mēnā*, *mēra* (i Kali *mēra*), *srēdā* ‘srijeda’ (i Kali *sriedā*), *srēda* ‘sredina’ (i Kali *srieda*), *vītar* (ali Kali *vētar*), *vrēs*.

¹⁸ Tradicionalan je termin *zamjenički priloz*.

1. Duljenje u imenica srednjega roda sa sufiksom *-bj-*. Dulje se nastavci nakon ispadanja poluglasa. Ovo je duljenje karakteristično za više slavenskih idioma i za sve ugljanske govore.¹⁹ U prečkom do duljenja dolazi u zbirnim i nekim drugim konkretnim imenicama, a u glagolskim imenicama (npr. *brônje, spônje, tŕganje, kùvanje*) ga nema. U imenica naglasne paradigme A, tj. imenica s naglaskom na osnovi, duljine danas nema, ali se njezin trag vidi kao *-o* umjesto *-a* u G., npr. *pũno cvĩco/ziêljo/guôzjo/gruôzjo/ũljo*. U imenica n. p. B, tj. onih s naglašenim nastavkom, dugi su svi nastavci²⁰, usp. NAV. *pĩciê, G. pĩcô, DL. pĩcũ, I. pĩcũn*. Tako i *ĩciê* i *košciê* ‘kosti’.

2. Duljenje u naglašenom slogu zatvorenu sonantom. Duljenje se događa unutar riječi pred sonantom i na kraju riječi. Evo nekoliko primjera: a) unutar riječi: *uôvca, pokuôjni, tônka* (m. *tânak*), *ũnda, sũnce*; b) na kraju riječi: *krôj, papôr, sîr, dĩm* (G. *krâja, paprà, dĩma, sĩra*), *čiguôv* (ž. *čigôva*), *popũn* (I. od *pôp*), *nožiên* (uz mlađe *nožũn*), ali *rečên, staklên*. U kukljičkom i kaljskom postoji i duljenje u slogu zatvorenu opstruentom, kojega u prečkom i ostalim ugljanskim govorima nema, usp. kaljski *buôsti, viêtra* (G. od *vêtar*), *prasuâc, ugrĩzla, kũp* s prečkim *bôsti, vĩtra, prasâc, ugrĩzla, kũp*. Kao skupina s opstruentom ponaša se i *mlj* u *zêmlju* (kaljski *ziêmlju*).

3. Duljenje naglašenoga *a*. Pošto se staro dugo *a* zatvorilo, staro se naglašeno kratko *a* produljilo u svim položajima osim na samom kraju riječi (*mâti, mâslina, prasâc*, ali *ženâ, griedâ*). U nekim se slučajevima nekrajnje *a* ne dulji. Takve su zamjenice *vâko, tâko, nâko* (ali *svâki*)²², *kâko* (uz starije *kakô*), imperativna/onomatopejska riječ *ãm* i dr. U kaljskom i kukljičkom dulji se naglašeno *a* i na kraju riječi (*mâti, ženâ*). U ostalim ugljanskim govorima naglašeno *a* na samom kraju riječi ostaje kratko kao u prečkom.

¹⁹ Općenito o njem v. Kapović 2015: 588 sqq.

²⁰ Barem u jednini: u množini se imenice o kojima je riječ, u pravilu ne upotrebljavaju.

²¹ Naglašeni nastavak u instrumentalu dug je i inače po duljenju obrađenom pod 2.

²² Kaljski *vâko, tâko, nâko*, ali *svâk*.

3. Oblici

3.1. Imenice

Tablica 3. Paradigme imenica.

<i>e-, a- i i-</i> vrsta				
N.	<i>ženà</i>	<i>prâg</i>	<i>črîvo</i>	<i>stvôr</i>
G	<i>ženiê</i>	<i>prâga</i>	<i>črîva</i>	<i>stvôri</i>
DL.	<i>ženì</i>	<i>prâgu</i>	<i>črîvu</i>	<i>stvôri</i>
A.	<i>ženù</i>	<i>prâg</i>	<i>črîvo</i>	<i>stvôr</i>
V.	<i>žèno</i>	<i>(prâže)</i>	<i>(črîvo)</i>	<i>(stvôri)</i>
I.	<i>ženûn</i>	<i>prâgun</i>	<i>črîvun</i>	<i>stvôri</i>
nav.	<i>ženě</i>	<i>prâzi</i>	<i>črîva</i>	<i>stvôri</i>
g.	<i>žiên</i>	<i>prâgov</i>	<i>črîv</i>	<i>stvôri</i>
dli.	<i>ženâmi(n)/ ženâma(n)</i>	<i>prâzima(n)</i>	<i>črîvima(n)</i>	<i>stvôrima(n)</i>

U tablici su prikazane tri osnovne deklinacije imenica: *e-, a- i i-*vrsta. Kao i u hrvatskom standardnom jeziku imenice su *e-*vrste ženskoga i muškoga, imenice *a-*vrste muškoga i srednjega, a imenice *i-*vrste samo ženskoga roda. Slijedi nekoliko kratkih napomena prvo o nastavcima, a zatim o naglasku u tim deklinacijama. Tim se napomenama ni izdaleka ne obuhvaćaju sve osobitosti prečke imeničke deklinacije.

O nastavcima vrijedi reći sljedeće:

*E-*vrsta. Osim na *-a*, N. *e-*vrste može biti na *-e* (*Šimè*, *Ōntè*, *Guospè*) i na *-o* (*Nikò*, *Juosò*, *bricò*). Nastavak je u G. pod naglaskom uvijek dug, tj. diftong *-iê*, a nenaglašen je očekivano skraćen, tj. monoftong *-e* (*diciê*, *rûkiê*, ali *cûre*, *mâsline*).²³ U DL. se druga palatalizacija provodi samo u oblicima *rûcì* i *nozì* (uz *nogì*), a u ostalim je slučajevima restituiran velar (*mûki*, *snôgì*, *jûhì*). Razlika među V. i N. se čuva podjednako kao u standardnom hrvatskom jeziku, tj. V. mnogih antroponima jednak je N. U g. je u pravilu nulti nastavak (g. *žiên*, *lopôt*, *gradiêl* od *ženà*, *lopâta*, *gradêle*), ali se može čuti i inovativni g. na *-(u)ov* (*ženuôv*, *lopâtov*, *gradêlov*). Nastavak *-ami(n)* u dli. stariji je od nastavka *-ama(n)*.

*A-*vrsta. U N. muškoga roda osim nultoga nastavka mogu biti i nastavci *-o* i *-e* (*Dîno*, *Brûno*, *dîdo*, *Hrvoje*)²⁴, a u NAV. srednjega roda umjesto nastavka *-o* kao rezultat prijeglasa dolazi nastavak *-e* (*pôlje*, *ûlje*, *îciê*, *môre*, *sûnce*). *E* u NAV. srednjega roda dolazi i u ostacima *n-* i *nt-*osnova kao *brîme*, *îme*, *vrîme*, *dîte*²⁵.

²³ Slične alternacije ovisne o naglasku postoje također u I. na *-un/-ûn* i u g. na *-ov/-uôv*.

²⁴ Riječ je samo o imenicama s naglaskom na osnovi. Njihov je V. jednak N.

²⁵ *Dîte* (G. *ditêta*, V. *dîte*) je jedini ostatak *nt-*osnova u prečkom, a ostale stare *nt-*osnove u

Razlika između N. i V. u muškom rodu čuva se relativno dobro (usp. V. *tiêce* (od *tietâc*), *sôntule*, *kûme*, *Gõrane*). U I. se prijeglas gubi, pa se danas većinom govori *òcun*, *pòljun*, *nožûn*, a od starijih se može čuti *òcen*, *pòljen*, *nožiên*. Živo i neživo u muškom rodu razlikuje se u A. i donekle u L. slično kao u hrvatskom standardnom jeziku (A. *brâta*, *kûma*, ali *bruôd*, *prâg*; L. *po kûmu*, ali *po grôdû* / *po grôdu*). U muškom je rodu a. potpuno izjednačen s n. (na. *kûmi*, *brôdi*, *prâzi*). Specifičan nav. na *-e* imaju imenice muškoga roda na *-anin* s proširkom *-in-* u jednini, koje označavaju pripadnika skupine, obično mještanina, npr. *Priečânin*, *Îžânin*, *cìganin*, *dvorânin* ‘susjed, tj. osoba iz istoga dvora (seoske četvrti)’: nav. *Prîečâne*, *Îžâne* itd. Čuo sam i na. *partizâne*. Kod mlađih i ove imenice imaju u nav. *-i*. Osim ranije obrađenoga duljenja u imenica srednjega roda sa sufiksom *-bj-* za srednji je rod karakteristična još jedna duljina koje nema u hrvatskom standardnom jeziku. To je duljina u nav., koja se u prečkom odražava kao *-ô*, odnosno *-o*.²⁶ Tu duljinu imaju: a) pluralia tantum n. p. *b vrôto*, *ûsto*, *krîlo* ‘krilo (u čovjeka)’ ‘podsuknja’ (istoga je porijekla i *-o* u prilogu *unûtro*) i b) stare *n*-osnove: izvorno imenice n. p. *c îme* i *vrîme* (nav. *imenô*, *vrimenô*), a prema njima i druge (usp. nav. *ramenô* od *râme*). U većine imenica srednjega roda je u nav. kratki nastavak, usp. plurale tantum *drvâ* i pl. *veslâ*. U g. muškoga roda uobičajen je nastavak *-ov/-uôv*. Krajnje *v* može otpasti u imenica na *-or* (*pròfesorô*, *kùkumorô*, *pamiduôro* uz *pròfesorov*, *kùkumorov*, *pamiduôrov*). Sličnu sam pojavu zabilježio u kukljičkom i kaljskom. Imenice muškoga roda s nepostojanim *a* u g. obično imaju nulti nastavak (npr. *jânjoc*, *riêpoc*, ali samo *kabluôv*, *kotluôv*). Imenice srednjega roda koje su manje uobičajene u množini, u g. imaju nastavak *-ov*, npr. *sêlov*, *gnjôzdov*.

I-vrsta. Neke imenice *i*-vrste u instrumentalu imaju nastavak *-jun*: *môščun* ‘mašću’, *žiêđun*, *glôđun*²⁷.

Neke nepravilnosti. Imenice *mâti* i *otâc* imaju supletivne V. *mâjo* i *ćâco* (*ćâco* se može čuti i u N.). Ako se ne uzimaju u obzir N. i V. imenica se *mâti* sklanja pravilno po *e*-vrsti (G. *mâtere*, DL. *mâteri*, A. *mâteru* itd.). Deklinacija je imenice *otâc* također relativno pravilna (GA. *òca*, DL. *òcu*, I. *òcun/òcen*, nav. *òci*, g. *òcov*, dli. *òcima(n)*). Imenica *ći* deklinira se ovako: G. *ćeriê*, DL. *ćèri*, A. *ćiêr*, V. *ćèri/ćiêrce*, I. *ćerûn*, nav. *ćère*, g. *ćerî*, dli. *ćerâmi(n)*. Imenice na *-îsta/-îšta* u jednini se sklanjaju po *e-*, a u množini po *a*-vrsti: N. *komunîsta*, G. *komunîste*, n. *komunîsti*, g. *komunîstov*. Uz na *vrôtima(n)* zabilježio sam i na *vrôti*.

Prečke se imenice mogu podijeliti u tri sinkronijske naglasne paradigme: n. p. A, n. p. B i n. p. C. Imenice n. p. A imaju nepomičan naglasak na osnovi, imenice n. p. B imaju u većini oblika naglasak na nastavku, a imenice n. p. C u nekim prečkom imaju druge sufikse, npr. *pîplîc*, *têliê*, *jânjac*, *jônjîc*.

²⁶ Općenito o toj duljini v. Kapović 2015: 528 sqq.

²⁷ Tako i *nđcun*, ako *nđcun* smatramo I. imenice, a ne prilogom.

padežima imaju naglasak na nastavku, a u nekima na osnovi, pri čem naglasak s osnove može preskakati i na prijedloge. Slijedi nekoliko natuknica o naglasku u tri imeničke deklinacije.

E-vrsta. U n. je p. A naglasak uvijek na osnovi (N. *lopâta*, G. *lopâte*, g. *lopôt*). U n. p. B je naglasak izvorno uvijek na nastavku osim u V. i u g., u kojem je nastavak nulti (v. paradigmu imenice *ženà*, a tako i *jūhà*, *jūhiê*, *jūhì* itd.). U n. p. C je naglasak u prečkom govoru izvorno uvijek na nastavku osim u (D)Anavg.²⁸ (N. *nogà*, G. *nogiê*, D. *nòzi* ili *nozi*, A. *nògu*, L. *nozi*, I. *nogûn*, nav. *nòge*, g. *nuòg*, dli. *nogâmi* i analogno u dugih osnova kao *glôvâ*). Međutim, u jednini n. p. C i B se postupno poopćava naglasak na osnovi, ponajprije u (D)L. n. p. C dugih osnova (*na glôvi*, *u rûci*, *na griêdi* vjerojatno i češće od starijega *na glôvi*, *u rûci*, *na griêdi*), a manje u ostalim slučajevima (I. n. p. C dugih osnova: *glôvun*; duge osnove n. p. B (iz n. p. C): *na škîni*, *u jûhi*, *škînun*; kratke osnove: *na nòzi* (n. p. C), *kòzi* (n. p. B)). Poopćavanja postoje i u N. i G., ali su, kako se čini, rjeđa (*kûma*, *iz škîne*). Za sve navedene primjere s poopćenim naglaskom na osnovi potvrđeni su i ekvivalenti s naglaskom na nastavku. U nekim je primjerima poopćen naglasak radi ujednačke duljine i kvalitete samoglasnika (*uôvca* – ne ***ovcà*). Naglasak u n. p. C relativno često preskače na prijedloge, npr. *ù glovu*, *zâ ruku*, *nâ ruke*. Postoje i mješovite naglasne paradigme, npr. *srîdâ* ‘sredina’, *dâj mi srîdû od krûva*, ali *ù sridu* ‘u sredinu’.

A-vrsta. U n. je p. A naglasak uvijek na osnovi (v. paradigmu imenice *prâg*, a uz to usp. i N. *jazîk*, G. *jazîka*, n. *jazîci*, g. *jazîkov*). U n. je p. B naglasak uvijek na nastavku osim u Vgdli., ali u kratkim osnovama mlađi i u gdli. imaju naglasak na nastavku (N. *pòp*, GA. *popà*, DL. *popù*, V. *pòpe*, I. *popûn*, nav. *popî*, g. *pòpov*, dli. *pòpima* uz mlađi g. *popuôv* i dli. *popîma*, ali u dugih osnova samo: N. *stražôr*, G. *stražôrâ*, V. *stražôru*, g. *stražôrov*, dli. *stražôrima*). U n. p. C je naglasak u muškom rodu većinom na osnovi. Iznimka je lokativ imenica za neživo, u kojem je također često poopćen naglasak na osnovi (*u grôdû* i *u grôdu*, *na brîgû* i *na brîgu*). U kratkih osnova n. p. C zabilježio sam samo naglasak na osnovi (*u brôdu*, *u ròdu*, *na mòstu*). Stari naglašeni nastavak u g. n. p. C čuva se u mikrotoponimu *Kod Osikuôv* (*òsik* ‘prostor u kojem se obično drži svinja ili ovca’). Prema tome, n. p. C *a*-vrste muškoga roda karakterizira ponajprije, a n. p. C srednjega roda jedino ili gotovo jedino preskakanje naglaska na prijedloge (*ù grod*, *ù brod*, *ò stroha*, *zâ uši*, *ù polje*, *ù more*, *dò mora*, *iz mora*, *nâ sunce*²⁹, *pò suncu*). Specifičnost je n. p. C i duljenje N(A). s nulnim nastavkom u kratkih osnova, npr. *bruôd* prema *brôda*, *buôg* prema *bôga*. Duljinu u NA. u prečkom ima i imenica n. p. B

²⁸ U dijakronijskoj n. p. *c* je naglasak na osnovi izvorno i u D., a tako je možda i u prečkom (tj. moguće je da u prečkom nije bilo faze u kojoj bi dativni naglasak u *e*-vrste n. p. C bio potpuno ujednačen prema lokativnomu), premda u kaljskom i kukljičkom to nije slučaj.

²⁹ Imenica izvorno pripada n. p. *a*, ali u prečkom s nje sekundarno preskače naglasak.

nuôž (G. *nožà*). Ova imenica ima kraćinu u osnovi u svim oblicima osim NA. na cijelom Ugljanu. Isto tako, imenice *dvuôr* (g. *dvuôra*) i *pût* (G. *pûta*) imaju naglasak na osnovi na cijelom Ugljanu, iako izvorno pripadaju n. p. B.

I-vrsta. Većina imenica *i*-vrste ima nepomičan naglasak, a rijetke imaju pomičan naglasak tipičan za n. p. C. Takve su, primjerice, *piêc* (G. *pěci*, *ù pec*, *u peći*) i *nuôc* (G. *nôci*, *dò noći*, *po noći*). Naglasak preskače s još nekih imenica, npr. *glôd*, *žiêd*, *vêcer* (*ò glodi*, *ò žedi*, *prîd večer*, *dò večeri*). I za imenice *i*-vrste n. p. C specifična je duljina u NA. kratkih osnova (uz prethodne primjere usp. i NA. *kuôst* s gen. sg. i pl. *kôsti*).

3.2. Pridjevi

Deklinacija je pridjeva uglavnom analogna standardnoj. Ne može se govoriti o razlici između određenoga i neodređenoga lika pridjeva, ali postoje kraći (imenički) i duži (zamjenički) pridjevski nastavci. Kraći su nastavci uglavnom ograničeni na posvojne i srodne pridjeve: NA. *strînin lîbar*, *mâslinovo ûlje*, G. *strînina lîbra*, *mâslinova ûljo*, DL. (*u*) *strîninu lîbru*, (*u*) *mâslinovu ûlju*. Ipak, i u GDL. posvojnih pridjeva sve više prodiru dugi nastavci (osobito kad nije riječ o ustaljenim izrazima tipa *mâslinovo ûlje*), ali u N. muškoga roda takvih pridjeva nastavak je uvijek nulti. Nulti nastavak nije ograničen na posvojne i srodne pridjeve, nego je on karakterističan i za predikativnu upotrebu pridjeva (*obêd je gotuôv*; *bâš je lîp* : *lîpi bruôd*), iako i u predikatnoj upotrebi ponekad može ili mora stajati duži nastavak (*ûn je stôri/stôr*; *bâš je biêli/divljî*).

Pridjevi s naglašenim dugim nastavcima (n. p. C) dekliniraju se ovako:

Tablica 4. Paradigma pridjeva *muškî*.

N(V?).	<i>muškî, muškô, muškuô</i>
G.	<i>muškuôga, muškiê, muškuôga</i>
D.	<i>muškuômu, muškuôj, muškuômu</i>
A.	<i>muškî/muškuôga, muškû, muškuô/(muškuôga)</i>
L.	<i>muškîn, muškuôj, muškîn</i>
I.	<i>muškîn, muškûn, muškîn</i>
nv.	<i>muškî, muškiê, muškô</i>
g.	<i>muškîh</i>
dli.	<i>muškîma(n)</i> ³⁰
a.	= n. ili g.

Iza palatala je prijeglas, npr. *divljî*, *divljîêga*, *divljîêmu*, ali *divljuôj*, *divljûn*. Kao što se vidi, u prečkoj se pridjevskoj deklinaciji u muškom i srednjem rodu

³⁰ Čuo sam i kraće oblike dli. tipa *nôvin*, *drûgin*, koji su po svoj prilici noviji.

jasno razlikuju D. i L. Pridjeva je s naglašenim nastavkom vrlo malo. Takvi su još: *vražji* i komparativ *stariji*, odnosno superlativ *nôjstariji*. Ponekad se čuje i pridjev trpni n. p. B, npr. *zadivenà*, ali takvi oblici u N. i A. ž. imaju kratke nastavke, a drugdje duge. Većina pridjeva pripada n. p. A, tj. ima nenaglašene nastavke. Nastavak u N. ž. tih pridjeva izgleda kao odraz kračine vjerojatno da bi se razlikovao od srednjega roda (ž. *věla*, *môla*, *nôva* : s. *vělo*, *môlo*, *nôvo*). Odraz se duljine u N. ž. čuva samo u poimeničenim oblicima *môlo* ‘mala, tj. kći, djevojčica, djevojka’ i *stôro* ‘stara, tj. star(ij)a žena, starica’. Ostali su nenaglašeni nastavci lako predvidljivi prema naglašenima, npr. *nôvoga*, *nôvomu*, *nôvoj*, *tûjega*, *tûjemu*, *tûjoj* itd.

Kao i u hrvatskom standardnom jeziku komparativ se tvori sufiksima *-ij-* i *-j-*, npr. *noviji*, *pametniji*, *sitniji*, *slâdi*, *mlâji*, *življi*. U superlativu se na komparativ dodaje prefiks *nôj-*, npr. *nôjpametniji*, *nôjmlâji*. Slijede neke osobitosti u prečkoj tvorbi komparativa. Iza postalveolara i *r* (osim u komparativu *gôri*) poopćava se *j*, npr. *jâčji*, *blîžji*, *vîšji* ‘veći’, *šîrji*. Neki pridjevi s osnovom na velar u komparativu restituiraju velar i pri tom poopćavaju epentetsko *l* iz labijalnih osnova – *dûgast*, *žûk*, *sûh*: *dûglji*, *žûklji*, *sûhlji*.³¹ Supletivne komparative imaju pridjevi *věli* (*vîšji*)³², *môli* (*mânji*), *ôpok* (*gôri*), *dôbar* (*bôlji*). Komparativ *gôri* zapravo odgovara pozitivima *ôpok* i *slâb* (u značenju ‘loš’³³), a pozitiv *dôbar* ima i komparativ *dobrîji* ‘bolje naravi, veće dobrote’ za razliku od komp. *bôlji* koji se odnosi općenito na pozitivne osobine.

3.3. Zamjenice

Deklinacija je ličnih zamjenica, kao što pokazuje sljedeća tablica, dosta kompleksna ako se uzme u obzir i upotreba s prijedlozima.

Tablica 5. Paradigma zamjenice *tî*.

NV.	<i>tî</i>
G.	<i>těbe/te, kô tebe, dô tebe, kôlo tebe, îspri tebe, povrh těbe</i>
D.	<i>těbi/ti, k těbi, prama těbi, o tēbî</i> ³⁴
A.	<i>těbe/te, nô te, zô te, puô te, pridô te</i>
L.	<i>po tēbî</i>
I.	<i>s tōbun, za tōbun/zâ tobun</i>

³¹ Analogan je prezent *užîgljen* od *užîgati*.

³² Komp. od *visôk* je *visočji*.

³³ U značenju ‘slab’ komparativ je *slabîji*. Čuo sam i pridjev *lôš*, ali on bi mogao biti nedavno posuđen.

³⁴ O u Preku dolazi s dativom (usp. *o njemû*, ali *po njîn*). Čuje se i *od* u značenju ‘o’, *ûn je govori ôd mene*.

Analogna je deklinacija zamjenice *jô* (*měne, kòlo mene, ìspri mene, zô me, po menì, za mânun*³⁵) i povratne zamjenice, s tim da povratna zamjenica nema nominativ, a u genitivu i dativu ima samo duži oblik *sěbe, sěbi*. Deklinacija je zamjenica *mî* i *vî* jednostavnija: n. *vî*, ga. *nôs/nas (na nôs)*, d. *nâmi(n)/nan*, li. *nâmi(n)*; tako i n. *vî*, ga. *vôs/vas* itd.

Tablica 6. Zamjenica *ûn*.

N	<i>ûn, onă, onð</i>
G.	<i>m./s. njěga/ga, kò njega, běž njega, kòlo njega, ìspri njega, povrh njěga, ž. njiělje, ko njiě, bež njiě</i>
D.	<i>m./s. njěmu/mu, k njěmu, prama njěmu, o njemu, ž. njuôjlje, k njuôj, prama njuôj, o njuôj</i>
A.	<i>m./s. njěga/ga, nô nj, puô nj, pridô nj, ž. njûlje, nô nju, puô nju, pridô nju</i>
L.	<i>m./s. u njîn, ž. u njuôj</i>
I.	<i>m./s. š njîn, za njîn, ž. š njûn, za njûn</i>
n.	<i>onî, oně, onă</i>
g.	<i>m./ž./s. njîh/ih, od njîh, bež njîh</i>
dli.	<i>m./ž./s. njîma(n)/in/i (nenaglašeni oblik samo u d.) š njîma(n), za njîma(n)</i>
a.	<i>m./ž./s. njîh/ih, zô nje, puô nje, pridô nje, na svih njîh, za njîh trî</i>

Za ostale zamjenice vrijedi da se sklanjaju kao pridjevi s dugim nastavcima. Nastavci su zamjenica, ako su naglašeni, uvijek dugi. Iznimka od toga pravila može biti nominativ i akuzativ ako nije jednak genitivu. Iznimka su također kvalitativne zamjenice (*kakuôv (kakôva, kakôvo), vakuôv, takuôv, nakuôv*) i posvojne zamjenice *čiguôv, njeguôv, njiězin* i *njîhov*, koje se sklanjaju kao posvojni pridjevi. Zamjenica *muôj, mojă, mojě* (A. ž. *mojû*) u GD. m. i s. često ima nestegnute oblike *mojiěga, mojiěmu*³⁶, ali upotrebljavaju se i stegnuti oblici *muôga, muômu*.³⁷ U ostalim oblicima stezanja nema. Što vrijedi za *muôj*, vrijedi i za *tvuôj* i *svuôj* uz razliku da *muôj* dolazi i u vokativu, koji je jednak nominativu. Vokativ ima i zamjenica *nâš*. Štoviše, u Preku se može čuti obraćanje bliskoj ženskoj osobi sa *tî nâša*. Deklinacija je zamjenica *nâš* i *vâš* očekivana: G. *nâšega, nâše*, D. *nâšemu, nâšoj*, L. *na nâšin, na nâšoj* itd.

Pokazna zamjenica *tî, tô, tuô* deklinira se kao pridjev *muški*. Tako se deklinira i pridjevska upitna/odnosna/neodređena zamjenica *kî*. Specifično je preskakanje naglasaka s akuzativa tih zamjenica na prijedloge: prijedlog čuva staru duljinu ili

³⁵ *Zâ manun nisam zabilježio. Izostajanje preskakanja u I. je vjerojatno pod utjecajem zamjenice trećega lica, ali može biti i izvorno.

³⁶ Dvoglas često slabi u *e*. To *e* se može izgovarati i relativno kratko i gotovo nenaglašeno.

³⁷ U Kalima i Kukuljici dolaze samo stegnuti oblici.

uvodi analošku, kao kod ličnih zamjenica, a zamjenica čuva ili restituira staru kračinu ili uvodi analošku (*û ti/ki dôn, û tu/ku ûru, û to/ko vrîme, û ti/ki dôni, û tel/ke kûće, û ta/ka vrôto*). Razlika je slična razlici između pridjeva s naglašenim i nenaglašenim nastavcima, usp. *muškô/biêla košûlja*. Dvosložne pokazne zamjenice *ovî* i *onî*³⁸ (čuje se i inovativno *ovâj*, osobito kao poštapalica *ovâj/đvaj*), imaju kračinu u NA. ž i s. (*ovă, ovð, ovù, ově, ali ovuôga* itd.). Kao *ovî* deklinira se i *otî* kad ima protezu: dakle, *otî, otă, otð, ali tî, tô, tuô*. Kod preskakanja naglasaka sa *ovî*, i *onî* na prijedloge, nestaje početno *o*: *û vi, zô ni, puô nu*. Ugljanski se govori međusobno dosta razlikuju s obzirom na prozodiju pokaznih zamjenica, o čem v. Benić 2014: 329 sqq. Pridjevske zamjenice s nenaglašenim nastavkom *svâki* i *nîki/nêki* dekliniraju se u osnovi kao pridjevi s nenaglašenim nastavkom. Neodređene / opće odnosne zamjenice *kîkôder* i *kîkòli* dekliniraju se kao *kî*, ali zamjenički dio kad je jednosložan ima prednaglasnu duljinu, a ne dugosilazni naglasak: dakle, *kîkòli, kînkòli, ali kuôgakòli*. Zamjenica *svâs* ima kračinu u specifičnim nominativnim i akuzativnim oblicima, a ostali su oblici kao u pridjeva s naglašenim nastavkom i prijeglasom: dakle: *svâs, svă, svě, svù, svî, ali sviêga, sviêmu, svuôj* itd. Oblik *svâs* nastao je tako da se u **vas* poopćilo početno *s* iz oblika s metatezom *Vs > sv* kao što su *svă, svě*.

Imeničke upitne, odnosne i neodređene zamjenice formalno imaju samo jedninu. To su: upitna/odnosna zamjenica *kî – čă* (čuje se i *štô*³⁹), neodređena zamjenica *kî – čô*⁴⁰ (također ponekad kao *štô*) i neodređene zamjenice *nîko – nîšće* (danas se često govori i *nîšta*), *nêki/nîki – nêšto, svâki – svâšta, kîkòli – čakòli, kîkôder – čakôder bilo kî – bilo čô* i neki rjeđi oblici kao *mâlo kî – mâlo čô*. Njihova je deklinacija predvidljiva (*kî, kuôga, na kîn, čă/čô, čiêga, na çîn; nêki, nêkoga, nêšto, nêčêga*). S akuzativa *čă* i *čô* preskače naglasak na prijedloge, a zamjenica se pritom realizira kao *č*: *nô č, û č, puô č*. Tako je i upitna zamjenica *zôč*, iako se danas čuje i *zâšto*.

3.4. Glagoli

3.4.1. Inventar oblikā

Od indikativnih vremena prečki govor ima prezent, perfekt, futur (prvi) i pluskvamperfekt. Od načina ima indikativ (s nabrojanim vremenima), optativ (u osnovi homoniman krnjemu perfektu), imperativ, debitiv, konjektiv⁴¹ i kondicional.

³⁸ Starija je varijanta od *onî ûn* (kao i odgovarajući oblik lične zamjenice).

³⁹ Kao nenaglašeno *ča*, i nikad kao *što*, dolazi upitna čestica sa značenjem ‘zar’ i odnosni veznik u pridjevskim odnosnim rečenicama (npr. *gûlaš ča san denâs skûvala*).

⁴⁰ Neodređeno se *ča* sa starim dugim *a* ili njegovim odrazom (za razliku od upitno/odnosnoga *ča* s kračinom) nalazi u brojnim čakavskim govorima, usp. Vermeer 1984: 478 sq., Mandić i Pliško 2011: 30 te Kapović 2015: 235.

⁴¹ Konjektiv je moj termin, a u literaturi je uvriježen naziv probabilitiv.

Optativ nije vremenski podijeljen, a ostali načini imaju po jedan oblik za sadašnjost/budućnost i po jedan za prošlost. Srednjojužnoslavenski (tako i prečki) futur II. ima više smisla smatrati zasebnim načinom nego indikativnim vremenom, o čem v. Benić 2024. Stanja su u prečkom govoru aktiv i pasiv. Od glagolskih imena prečki glagol ima infinitiv te glagolske pridjeve radni i trpni. Rubno se upotrebljava glagolski prilog sadašnji.

3.4.2. Jednostavni glagolski oblici

Jednostavni su glagolski oblici prezent, imperativ I. (tj. imperativ za budućnost/sadašnjost), infinitiv, glagolski pridjevi i glagolski prilog.

U prezentu postoje tri skupine nastavaka (*a-*, *e-* i *i-*prezenti) i dvije naglasne paradigme (A/B i C). Kao primjer daje se *e-* i *i-*prezent n. p. C.

Tablica 7. *E-* i *i-*prezent n. p. C.

<i>e-</i> i <i>i-</i> prezenti n. p. C			
<i>zvâti</i>		<i>sadîti</i>	
<i>zově̀n</i>	<i>zovemò</i>	<i>sadîn</i>	<i>sadîmò</i>
<i>zově̀š</i>	<i>zovetě̀</i>	<i>sadîš</i>	<i>sadîtě̀</i>
<i>zoviê</i>	<i>zovû</i>	<i>sadî</i>	<i>sadû</i>

U *a-*prezentima n. p. C u 1. i 2. licu množine postoji kolebanje u naglasku: *morôn*, *morôš*, *morô*, *morômò/morômo*, *morôtě̀/morôte*, *morâju*. Za oblike *morômo*, *morôte* bi se očekivalo da su stariji⁴², ali su uz oblike tipa *morômò*, *morôtě̀* dobiveni samo od mlađe informantice. Duljina u 3. l. jd. *e-*prezenata je prema duljini u 3. l. mn., a kračina u ostalim oblicima je izvorna. Prezenti n. p. C dugih osnova *e-* i *i-*vrste su donekle problematični. Problematično je, naravno, 1. i 2. l. mn. Tako informanti daju oblike kao *triesě̀mo*, *posiemò* ‘pasemo’, *glûmîte* i *sromîmò se* ‘sramimo se’⁴³. Prezenti n. p. A/B triju konjugacija imaju nepomičan naglasak na osnovi (*gljě̀don* (...) *gljě̀daju*, *čûvon* (...) *čûvaju*, *rîžen* (...) *rîžu*, *pě̀ren* (...) *pě̀rete*, *pě̀ru*, *čîstin* (...) *čîstite*, *čîstu*, *rôdin* ‘radim’ (...) *rôdite*, *rôdu*).

Prefigirani prezenti *i-*glagola pripadaju samo n. p. A/B, *bolî*, ali *zabòli*, *trpîn*, ali *istřpin*. U ugljanskim i nekim susjednim govorima postoji veći broj glagola tzv. skraćene n. p. C.⁴⁴ U prečkom su običniji takvi glagoli: *gasîti*, *mladîti* ‘ravnati zemlju iskopanu na kupove’, *sadîti*, *sladîti*, *budîti*, *cidîti*, *činîti*, *dilîti*, *gubîti*, *šusîti*, *učîti*. Složenice tih glagola (svih osim *učîti*) u prezentu imaju duljinu: *dilîn*,

⁴² U kaljskom se još dobro čuva razlika između *moruâmo* i *sadîmò*. U kukljičkom je pak kao i na Pašmanu ujednačen naglasak u cijeloj paradigmi, npr. *rečě̀mo*, *trpîmo* kao *rečĕn*, *trpîn*.

⁴³ Konzervativni kaljski informanti bez kolebanja daju oblike kao *tresemò*, *pasemò*, dok se mlađi zbuduju i daju inovativne oblike. Dugih pak *i-*prezenata n. p. C u kaljskom, koliko mi je poznato, nema.

⁴⁴ Za skraćenu n. p. C na Ugljanu v. Kapović i Benić 2024.

gubîn, šušîn, sadîn, gasîn, ali *podîlin, izgûbin, ošûšin, posôdin* (mlađe *posâdin*), *ugôsin* (mlađe *ugâsin*); ipak *učîn* i *naučîn*⁴⁵. Oblici s naglaskom na sufiksu su kratki, npr. imp. *posadi*, inf. *osušiti*, prid. rad. *podilîla*, ali prid. trp. *procîđen, ugôšen*. Odgovarajuća razlika vidi se i u *premini*ti s prezentom *preminin*.

Naglasak se s nekadašnjega poluglasa miče na prefiks u prezentu prefiguriranih glagola prve vrste tipa *sašiti, popiti, počiêti*, usp. *sâšijen* (ali *šîjen*), *pôpijen* (ali *pîjên*) i *pôčmen*. U *pošâljen* je sačuvan tipičan odraz poluglasa, pa nema ni pomicanja. Tako je u većini ugljanskih govora, a i znatno šire. U ugljanskim su govorima iznimni kaljski glagoli tipa *sašiti, popiti*, u kojima je naglasak na korijenu, usp. *sašîjin* (i *šîjin*), *popîjin* (*pîjîn*) ali *puôčmin*.

U 3. l. mn. prezenta je, kao što se vidi, poopćen nastavak *-u: mûcin se (...)* *mûču se*. U 3. l. mn. prezenta glagola tipa *pêci* poopćen je rezultat 1. palatalizacije iz ostalih lica: *peçû, teçû* ‘teku, cure, trče’, *reçû, lëžu* ‘legnu’, *pomôžu* ‘pomognu’. Prezenti *sêden, lëžen, pâden, reçên, preteçên* (i druge slož.), *pomôžen* imaju arhaičan oblik bez kasnijega sufiksa *-n-* tipičnoga za hrvatski standardni jezik. Glagoli na *-ivâti* čuvaju *-iv-* i u prezentu: *pokaživon, pregljedivon*.

Imperativ I. (dalje samo imperativ) glagola s *a*-prezentima ima naglasak jednak prezentu: *gljêdoj, gljêdojmo, gljêdojte, čuvoj, čuvojmo, čuvojte, obeçôj, obeçôjmo, obeçôjte*. Slično i *darûj* itd. (prez. *darûjen*). Imperativ glagola s *e-* i *i*-prezentima u pravilu ima naglasak jednak infinitivnomu, tj. razlikuju se n. p. A i n. p. B/C: *rîži, rîžimo, rîžite, čistî, čistîmo, čistîte, perî, perîmo, perîte, zovî, zovîmo, zovîte, pecî, pecîmo, pecîte, rôdî, rôdîmo, rôdîte*. Glagoli tipa *sašiti* imaju imperativ s dugim *i* i gubitkom *j*: *sašî, sašîmo, sašîte, (po)pî, (po)pîmo, (po)pîte*. Imperativ je 1. l. mn. rjeđi od imperativa u ostalim licima, ali nipošto nije izvan upotrebe. Jednostavan imperativ 3. lica dolazi u izrazu *Buôg galje pomîluj* i u ponekom izrazu sa *bûdi*, npr. *prâvo mu bûdi, fôlâ ti bûdi i slâva*. Inače u 3. l. dolazi svojevrstan analitički imperativ (*neka* + prezent). Doduše, *neka* može doći i s prvim i rjeđe drugim licem prezenta, ali takve konstrukcije neće biti imperativi. Negativni imperativ prvoga i drugoga lica tvori se dodavanjem negacije na pozitivni imperativ (*ne bûboj, ne vîçî*) i od *nemuôj, nemuôjmo, nemuôjte* + infinitiv (*nemuôj bûbâti, nemuôj vîkâti*). Negativni imperativ od svršenih glagola tvori se većinom pomoću *nemuôj*. Ipak, u preventivnom značenju, kad nekoga upozoravamo da pripazi da se nešto ne dogodi, imperativ je svršenih glagola sa *ne* češći nego u hrvatskom standardnom jeziku: *ne zaburâvi, ne pâdi i nemuôj pâsti, ne udrî se i nemuôj se udrîti*. Treće l. imperativa negira se kao prezent. Drugo lice jednine imperativa nerijetko dolazi kao tzv. historijski imperativ za sva lica i u nekim srodnim upotrebama. Relativno su česti takvi imperativi *têc* (od *têçi* ‘trčati’) i *bîž* od *bîžâti*, oba apokopirana, a drugi i ekspresivno produljen.

⁴⁵ Podrazumijeva se da kračina ostaje i u glagola na jat, npr. *bîžû* i *razbîžu se*.

(1) (...) *dòšla do Ôntiê, i tēc onì u pòdrum.*

(2) *Jô se iskrçôn p̃rva i biž nâpri.*

Infinitiv u prečkom završava na *-ti* i *-çi*. Infinitivni nastavak nikad nije naglašen. Nisu rijetki ni krnji infinitivi bez nastavka *-ti*. Krnji su infinitivi pravilo u futuru kad pomoćni glagol slijedi neposredno iza infinitiva, a inače dolaze u brzem govoru.

(3) *Ne smiš p̃rènuti: ne smiš p̃rènu da će te ubiti.*

(4) *Znâćeš ka kû gòdinu uvâtiš.*

Upotreba dosta ovisi i od govornika do govornika. Infinitivi se na *-çi* ne kratae.

Tzv. *ne*-glagoli imaju u prečkom i svim ugljanskim govorima osim kukljičkoga u infinitivu *-nu-* (usp. prečki *maknùti, vrnùti* s kukljičkim *makniti, vrniti*).⁴⁶ To *-nu-* ispada u nekim pridjevima radnim, uvijek *dìgla, mākla/maknùla*, ali uvijek *vrnùla*. Glagolima kratkih/skraćenih osnova tipa *bižâti, ležâti* odgovaraju glagoli dugih osnova s infinitivnom osnovom na *i*: *blīšçiti, svīžđiti*.

U *je*-glagola s korijenom na *t* i *d* širi se u infinitivnu osnovu jotacija iz prezenta: *meçâti, drçâti* ‘drhtati’, *ziđâti*. Isto tako, kao i u standardnom hrvatskom jeziku jotacija je poopćena u *çešâti, zap̃njati* itd. Jotacija ili rezultat identičan rezultatu jotacije poopćava se i u neke glagole na *-ivâti* iz drugih glagola s pravilnom jotacijom/palatalizacijom: *ispicivâti, (po)kaživâti, veživâti, napušivâti* ‘napuhavati’, *upišivâti* ‘upisivati’, *obučivâti* ‘oblačiti’, ali *porugivâti se, preskakivâti*. Nesvršeni glagoli tipa *zabijâti, navijâti* imaju u infinitivnoj osnovi pred *j* neočekivanu kraćinu. U prezentu je duljina (*zabijon, navijon*).

Pridjev radni ne razlikuje se osobito od pridjeva radnoga u hrvatskom standardnom jeziku. Osnovna je specifičnost uvjetovana vokalizacijom *l* i kontrakcijom njezina odraza s prethodnim samoglasnikom: *ùmra, ìstra, òdra*, ali *gljèdo, pèko, ìzne* (od *izniê(s)ti* – prez. *iznèmen*), *dòni* (od *doniti* – prez. *donesèn*), *obû*. U prečkom govoru nema pridjeva radnih n. p. B, a od ugljanskih govora nekoliko pridjeva radnih n. p. B imaju samo kukljički i kaljski (usp. prečki *dòšla, izâšla, lègla, rèkla* s kukljičkim *došlâ, izošlâ, leglâ, reklâ*). Pridjevi radni dugih osnova na opstruent su u prečkom dugi u svim oblicima: *ubûko – ubûkla, tûko – tûkla, trièso – trièsla, rièso – rièsla*. Odgovarajuća je situacija i u poljanskom te suto-miškom, dok je u kukljičkom, kaljskom, lukoranskom i ugljanskom u otvorenom slogu kraćina, a u zatvorenom duljina (usp. kukljički *tûko – tûkla, rèso – rèsla*).

Naglasak je većine pridjeva radnih u osnovi jednak naglasku infinitiva (*rìža – rìžala, m̃sli – m̃slila, kopô – kopâla, rōđi, rōđila, pliê – plèla*). Specifičan vokalizam ima pridjev radni kratkih/skraćenih osnova tipa *ležâti, držâti, bižâti*

⁴⁶ Kukljičko stanje odgovara stanju na Pašmanu. O problemu dvaju sufikasa usp. Andersen 1999.

(*lěžo – lěžola, dŕžoli, bižola, rãzbižoli se*), i nekih glagola prve vrste, za koje je to očekivano, npr. *zvãti, udãti se, izabrãti, rastrãti, pãti, zalãti, trovãti – zvõla, põzvola, ùdola se, ìzabroli, rãstra – rãstrla, pãla, zãlila, trõvola*.

U starih pridjeva trpnih n. p. *b* danas je naglasak većinom na sufiksu, a ne na nastavku: *pečëñ – pečëna, razbivëñ – razbivëna* itd. Ipak, jednom sam čuo *zadivenã*. Naglasak pridjeva trpnih glagola s *a*-presentima poklapa se s naglaskom prezenta, npr. *sačûvona*, ali *zavidõna*. Pridjevi trpni glagola s presentima na *-jen* tvore se po prezentskoj i po infinitivnoj osnovi: *zakõljena* i *zaklõna*, *upîšena* i *upîsona*. Slično se tvore i neki drugi pridjevi trpni, npr. *dîgnjen* od *dîgnuti*.

U spontanom sam govoru zabilježio samo dva glagolska priloga: *tekûci* ‘trčeći’ i *plãcući*.

(5) *Duõjden jõ dõma biëla, raščefuljõna, plãcući...*

3.4.3. Složeni glagolski oblici

Složeni su glagolski oblici perfekt, pluskvamperfekt, futur I., futur II., konjektiv, kondicional, debitiv, imperativ II. i oblici pasiva.

Perfekt i pluskvamperfekt tvore se kao i u hrvatskom standardnom jeziku. Postoji i krnji perfekt. Pluskvamperfekt se upotrebljava relativno često.

(6) *Ni se bõla jõš ùdola.*

(7) *Jedõn pû san bõla põšla sastãviti niku pîsmu od otuõmu kako (...)*

Futur I. se tvori kao u hrvatskom standardnom jeziku.

Futur se II. tvori samo od nesvršenih glagola, a u slučaju svršenih glagola odgovara mu prezent. Tvori se od prezenta *bûden* i infinitiva, ali čuje se i futur II. tvoren od *bûden* i pridjeva radnoga.

(8) *Mõžda te povedû ispo skõ po te bûdu strãšiti pãsun.*

(9) *Ka te bûdu pîtãli (...)*

Konjektivom se izriče nagađanje/pretpostavka. Konjektiv sadašnji se tvori od futura I. glagola *bõti* i prezenta glavnoga glagola: *bõće spû* ‘vjerojatno spavaju’, *bõću ne čûjen* ‘valjda ne čujem’. Konjektiv prošli se tvori od futura I. glagola *bõti* i pridjeva radnoga: *bõćeš se prehlõdi* ‘vjerojatno si se prehladio’. Negira se dvojako: *bõćeš ga nisi čû* ‘vjerojatno ga nisi čuo’, *niëće te ûn bõti čû* ‘ne vjerujem da te on čuo’.

Kondicionali se tvore analogno kondicionalima u hrvatskom standardnom jeziku pomoću oblika glagola *bõti* za tvorbu kondicionala: *bõ, bõ, bõ, bõmo, bõte, bõ*. Kondicional I. i II. (odnosno sadašnji i prošli) se relativno dobro razlikuju, iako se ponekad može čuti kondicional I. gdje bi se očekivao kondicional II. Realni iterativ (habitual) prošli izriče se u prečkom i drugim ugljanskim govorima kondicionalom I.⁴⁷

⁴⁷ U mnogim se čakavskim govorima iterativ prošli izriče kondicionalom II.

(10) *Da mèni brât nî dõšo dõma i rëko mi çà çu govoriti i da se ne bojîn, da me niêce, jô kaj môlo, bîla bi kôzâla. A çà: sèdan gòdin – jô bi prènula, jô bi svè kôzâla.*

(11) *Stôla je dõma, i onî bi sakriêto dõšli i dõnili bi (...) vièsti, po bi njuôj stâvili na škînu (...), i ûnda bi onâ tuô pònila (...)*

Debitivom se izriče nužda. To je bezlični oblik koji se tvori od prezenta, odnosno perfekta glagola *bîti* i infinitiva: debitiv sadašnji (*učiti mi je* ‘moram učiti’) i debitiv prošli (*bîlo mi je učiti* ‘morao/morala sam učiti’). Negirani se debitiv prevodi dvojako: *falabògu, denâs mi nî rōđiti* ‘ne moram’, *sâ ti nî ni sekûnda stôti u kûci* ‘ne smiješ’.

Imperativom II. ovdje zovem konstrukciju tvorenu od oblika *bîšen, bîše(š), bîše, bîšemo, bîšete, bîše (!)* i infinitiva. On je u današnjem prečkom rijedak. On označava da govornik smatra da je netko bio dužan nešto učiniti, a to nije učinio (ili obratno), tj. upotrebljava se kao svojevrsna naknadna uputa/kritika za nešto što se trebalo učiniti, a nije se učinilo (ili obratno). On se uvijek upotrebljava lično: *bîšen pâziti* ‘trebao/trebala sam paziti (a nisam)’, *bîšeš slûšati mâteru, ne bîše toliko îsti* ‘nisi/nije trebao/trebala toliko jesti’. Ovaj oblik i njegovi ekvivalenti u literaturi se obično zovu imperativom prošlim, ali se taj naziv osporava jer dotičan oblik nije direktivan. U literaturi na engleskom predlaže se naziv *reproachative*, za koji predlažem internacionalizam objurgativ.⁴⁸

U prečkom se upotrebljavaju povratni pasiv (*zîđe se kûca*) i participni pasiv/ rezultativ (*kûca je uzîđena*). Nominativni je trpitelj uz povratni pasiv češći od akuzativnoga. Vršitelj se u prečkim pasivnim konstrukcijama nikada ne izriče.

3.4.4. Nepravilni glagoli *bîti, htîti* i *(h)odîti*

Prečki govor ima više nepravilnih glagola, a ovdje opisujem samo tri.

Glagol *bîti* ima sljedeće jednostavne oblike:

1. Atematski prezent⁴⁹:

Naglašeni: *jesàn, jesì, jê⁵⁰, jesmò, jestè, jesù.*

Nenaglašeni: *san, si, je, smo, ste, su.*

Zanijekani: *nisàn/nîs, nisì, nî, nismò, nistè, nisù.*

2. Tematski prezent: *bûden* (pravilno).

⁴⁸ O objurgativu v. primjerice Menac-Mihalić 1989: 102, Kovačević 2018: 152 sq., Kaufmann 2012: 103, van Olmen 2018 i Holvoet 2020.

⁴⁹ O neprikladnosti naziva po vidu za prezente glagola *biti* v. Benić i Moretti 2020.

⁵⁰ Ponekad se čuje i *jè*, a varijanta *jiê* je rijetka: obično u ironičnom komentaru *mâ jiê*. Oblici *jê* i *nî* koriste se i kao čestice za rečenično potvrđivanje i osporavanje (tj. u značenju *da* i *ne*) i tada za njih ne vrijede pravila kongruencije.

3. Imperativ: *būdi* (pravilno).
4. Oblik za tvorbu kondicionala (v. gore).
5. Oblik za tvorbu objurgativa (v. gore).
6. Pridjev radni: *bî, bîla* itd.

Oblici *nisân, nisî* itd. uvijek imaju kraćinu u osnovi. U kaljskom je u odgovarajućim oblicima nekad kraćina, a nekad dužina, a u kukljičkom gotovo uvijek dužina. Ponekad pri nijekanju u 3. l. jednine dolazi dvostruki atematski prezent *je nî*, npr.

(12) *I ûnda kad je ovî nî saznô ništa (...)*

Dok je jednostavnih oblika glagola *bîti* više nego u slučaju pravilnih glagola, složenih je oblika manje. Naime, glagol *bîti* nema pasiv. Osim toga, glagol *bîti* nema posebne oblike pluskvamperfekta, kondicionala II. i futura II., tj. na mjestima gdje bi se očekivali oblici kao ***bî san bî, **bî bi bî* i ***bûden bî*, radi izbjegavanja ponavljanja dolaze jednostavniji oblici *bî san* (perfekt), *bî bi* (kondicional I.) i *bûden* (prezent).

Glagol *(h)tîti/(h)otîti* (danas su uobičajeniji kraći oblici infinitivne osnove) ima sljedeće oblike prezenta:

Naglašeni: *ôcu, ôceš (...)* ôce(!).

Nenaglašeni: *cu, ceš (...)* ce.

Zanijekani: *niêcu, niêceš/niêš, niêce (...)*, *niêce*.

Oblici su od infinitivne osnove pravilni.

Tzv. naglašeni prezent nenaglašen je u jasno-niječnim pitanjima (*(o)ćete duôjti?*). Drugo l. jd. nesvršenoga prezenta može se kratiti u *ôš* ili *-š* (*kâš duôjti?*).

U 1. i 2. l. mn. nesv. prez. umeće se čestica *li*: *oćelimo, oćelite*, a tako i *bîlimo, bîlite, îmolimo, îmolite*.

Informanti ne potvrđuju svršeni prezent *tîden*, kakav se može čuti u kukljičkom.

Glagol *(h)odîti* ima supletivan prezent: *grèn, grêš, griê, gremò, gretê, grîju*. Imperativ je *(h)òdi, (h)òmo, (h)òte*. Ostali su oblici pravilni.

4. Ponešto iz sintakse

O sintaksi nekoga govora mogu se napisati stotine stranica, osobito kad je riječ o „sintaksi u širem smislu”, tj. o sintaksi i gramatičkoj semantici. U ovom kratkom odjeljku navodim samo nekoliko osobitosti prečke sintakse odabranih po subjektivnim kriterijima. Sintaktička se pravila doživljavaju kao slobodnija od morfoloških i osobito fonoloških i lakše se preuzimaju, pa se sintaktičke osobine

znatno bolje distribuiraju u određenom arealu nego fonološke i morfološke. Zato ono što se ovdje opisuje kao prečka sintaksa vrijedi u pravilu za sve ugljanske govore, pa i znatno šire, ali u pravilu ne za hrvatski standardni jezik.

Poznato je da se predikativni A. muškoga (i srednjega) roda pridjevskih riječi u hrvatskom standardnom jeziku ujednačava prema ličnim zamjenicama, pa je jednak genitivu i kad se odnosi na neživo (Browne 1986: 42 sqq.), a isto pravilo vrijedi i u prečkom govoru. Tako će se *poi san ga ciêloga* reći odnosilo se to na mošuna (*mušūnã*), na nar (*mugrânj*) ili na jaje (*jôje*). U prečkom donekle opcionalno ujednačavanje postoji i u množini, npr. *ostâvi san ih sômih* (muško živo), *vîdi san ih gòlih/gòle* (žensko živo), *nôjvolin ih pečènih* (muško neživo, npr. *kumpîrî*), *îdèn ih ciêlih/ciêla* (srednje neživo, npr. *jôja*).

Osim toga, slično ujednačavanje s genitivom postoji i kad pridjev u muškom rodu jednine za neživo (13) ili u množini za muške i mješovite osobe (14) stoji bez imenice, koja se podrazumijeva kao nulta anafora (prava ili samo asocijativna) ili deiksa. Odgovarajući je A. muškoga roda za neživo jednak G. zabilježen u mnogim hrvatskim govorima, osobito čakavskim (usp. van Tilburg 1988: 570 sq. i ondje navedenu literaturu), a i u slovenskom standardnom jeziku je pravilo (Toporišič 2000: 322).

(13) *Kūpîla san nôvi kâuč, a stôroga/stôri san brčila.*

(14) *Pozdrâvi svojih.*

Posvojne zamjenice, osobito zamjenice prvoga lica, često dolaze i u povratno-posvojnoj upotrebi, npr. *ûzela san moju* (rjeđe *svoju*) *buôrsu*.

U prečkom je množina uobičajenija nego u hrvatskom standardnom jeziku, u kojem je uobičajenija zbirna/generička jednina, usp. *sadîti kumpîrî*, *dvô kîla pamiduôrov/limûnov*, *meçâti parkèti*. Ipak, neke manje štetočine kao *mûha* i *mîš* često dolaze u generičkoj jednini.

Glagol *bîti* s oznakama kretanja označava boravljenje (bivanje na nekom mjestu) kao posljedicu različitih vrsta usmjerenoga kretanja, npr. *bîla san u crîkvu* ‘otišla sam u crkvu i bila ondje’, *ûpro san iz crîkve* ‘upravo sam došla iz crkve i sad sam ovdje’, *njuoj je zèt po svîtu* ‘njoj zet putuje (i živi svugdje) po svijetu’. Tako i *jer ste vî po Ívku bîli, ûn je bî sîmo, bîli smo okûpâti se*.

Akuzativ u primjerima tipa *bîla san u crîkvu* ne treba brkati s akuzativom umjesto lokativa s prijedlozima *na* i *u* pod romanskim utjecajem, o kojem v. Zubčić 2023. U prečkom govoru postoji i takav akuzativ, koji se upotrebljava uporedo s lokativom, iako je ograničeniji od lokativa.

(15) *Rôdi je u Građevînsko Zâdar.*

(16) (...) *jer mî nismò imâli zèmlju sâmo u Prièku, nego na Cřno (na guôrnjin krâju): na Cřno, na Buôtini, u Gâženice, u Prîvlaki.*

Posvojni genitiv u pravilu dolazi pred posesumom, a može se upotrebljavati i bez vlastita zavisnika, npr. *tuô mi je brâta sîn, (...) i drži u rûcì Ĺvke slĹku.*

Posvojni dativ je češći nego u hrvatskom standardnom jeziku.

(17) *Ovô san je učiêr sĹnu rêkla: »Kako ti je mâti bila hrâbra, Buôg je pomĹluj.«*

Besprijedložni instrumental je čest. Uz sljedeće primjere v. i (8).

(18) *Stâvili skâle da jô pŕva njĹh, a onĹ za mânun pištuôlun.*

(19) *I ûnda ka bi mâti vĹdila da je ûn tuôte, da je ûn blĹzu, onâ bi mĹni pŕstun vâko uĹinĹla, na ûsto pŕstun da muĹĹn.*

Ipak lične zamjenice ne mogu doći u besprijedložnom instrumentalu: dakle, *rĹžen noŕûn*, ali *rĹžen ŝ njĹn*. U besprijedložnom instrumentalu nisu uobičajene ni skupine s pokaznim zamjenicama, a u određenoj mjeri i s nekim drugim zamjenicama, ponajprije odnosnim.

Prijedlog *od* pod utjecajem talijanskoga *di* širi posvojnu upotrebu (*jô Ĺu sĹsti na glôvu o stolâ*), a pod utjecajem talijanskoga *da* upotrebljava se u primjerima kao *mûŕ mi je ûmra o piêt gôĹin* ‘prije pet godina’.

Prijedlog *na* je dobio neka nova značenja pod utjecajem talijanskoga *a*. Tako se pomoću njega izražavaju sati i datumi (*na ôsan ûri* (moŕda i čeŝće *u ôsan ûri*), *na puôdne*, *na piêt pŕvoga*) te tvore nazivi igara (*igrâti na kôrte/na mûru*, *igrâti se na sakrivôĹâ*), i svojevrсни komitativni atributi (*vĹŝta na grĹŝpe*).

Prijedlog *iz* odgovara standardnomu *iz* i *s(a)* s genitivom (*izôjti iz kûêce, kalâti iz râmenov*).

Prijedlozi složeni sa *iz-* uz novija značenja smjeŝtaja i cilja, u određenoj mjeri Ĺuvaju i prvotno značenje polaziŝta, npr. *izvûci ispo stolâ*.

Ĉest je prijedlog *u* s genitivom koji oznaĉava prostor s osobom kao srediŝtem kao smjeŝtaj ili cilj.

(20) *Ka su u nôs, ûnda mu tûmaĉ tumâĉi.*

(21) (...) *pôŝli u popâ i nôĉu su se u pôpovih oŕenĹli.*

Prijedlog *po* dolazi i u izrazima *hodĹti po nogâmi* ‘pjeŝke’ i *hodĹti po ŝĉôpû* ‘sa ŝtapom’.

‘Prije’ se kaŕe *pŕvo* kao prilog i prijedlog, a postoji i veznik *pŕvo neg* ‘prije nego’. A sliĉno kao prijedlog *pŕvo* može se upotrebljavati i *pŕvi* (18). Govori se i *pŕje* i *pŕja*.

Postoji prijedlog *rôzi* s instrumentalom i genitivom u znaĉenju ‘u razini, u visini’, npr. *bunôr je rôzi zemĹjûn/zemĹjiê* (tj. nije ograĊen). Ĉuje se i mlaĊe *rôz*.

Infinitiv je češći nego u hrvatskom standardnom jeziku. Upotrebljava se i s prijedlogom *za* i kao historijski infinitiv. Historijski infinitiv može biti i zaniĕkan naglaŝenim *nĹ*.

(22) *Īmon sâ vr̄imena m̄sliti.*

(23) *Ka jô duôjden, êto ti njêga. Sâmo za v̄iti çã éemo m̄i govor̄iti.*

(24) *S̄itila san se mojiê m̄atere da je n̄i b̄ilo lâko: m̄už je umr̄iti i dvô s̄ina poḡinuti – u tr̄i m̄iseca tr̄i.*

(25) (...) *i on̄ njêmu nê priznâti*⁵¹ (...)

Infinitni je glagol, ponajprije infinitiv i pridjev radni, često (nipošto uvijek) „pomaknut prema kraju rečenice”. Uz sljedeće primjere usp. i (21).

(26) *Çu van kaf̄u sk̄uvati?*

(27) *Jô san van krôj p̄ôšla kaživ̄ati – tuô je krôj b̄i, a d̄i je p̄rvo.*

Česte su tetičke, tj. komunikativno neraščlanjene rečenice sa subjektom na prvom mjestu, npr. *glôvã me bol̄i, st̄umak mi se d̄igo, b̄ura p̄uše*. U takvim je rečenicama u hrvatskom standardnom jeziku uobičajena inverzija subjekta, npr. *boli me glava, puše bura*. Ipak te se rečenice u prečkom od komunikativno raščlanjenih, tj. od rečenica s temom i remom, razlikuju po intonaciji. Rečenice tipa *bura puše* imaju silaznu intonaciju, a naglašen je prvi dio, dok su u komunikativno raščlanjenim rečenicama tipa *çura viçe* naglašena oba dijela.

Tzv. enklitički oblici glagola mogu doći na samom početku rečenice (26), a još su češće razne tzv. enklitike neposredno iza zavisne rečenice u inverziji.

(28) *Ko ne b̄ude, éemo k̄up̄iti.*

(29) *Ko rôdiš, se i umòriš.*

U prečkom ostatak dvojine sve više postaje malina. Tako sam zabilježio samo jednom *tr̄i m̄iseci*, ali *tr̄i dôna, dvô-tr̄i s̄iça vodiê, çêtre br̄ata* itd. kao i *dvô br̄ata, dvô çov̄ika*. U kukljičkom i kaljskom se razlika tipa kuklj. *dv̄q br̄ata* i *tr̄i br̄ati* čuva bolje. Predikat uz skupine s brojevima 2-4 obično dolazi u množini, npr. *u Priêku su dvô çov̄ika se sastãli, ûnda su m̄eni çêtre br̄ata b̄ili u partizãne, ov̄i tr̄i su izãšli učit̄elji*, ali i *m̄eni su dvô br̄ata poḡinula*. Lične zamjenice u pravilu kongruiraju s brojevima 2-4, npr. n. *on̄ dvô*, a. *njih dvô*.

Uz *svãki* i *n̄iko* često dolazi množina, npr. *svãki su po jen̄u ãskricu pōili, n̄iko nis̄u r̄od̄ili*.

Vrlo je česta, iako nipošto nije jedina mogućnost, kongruencija s najbližim konjunktom sastavne skupine, češća nego u hrvatskom standardnom jeziku, npr. *tuô mu je ucin̄ila m̄ati i tetã, d̄ôšo je Ônt̄ê i Marija*.

Uobičajena su tzv. deliberativna pitanja tipa *oçu ti pomòçi?* ‘da ti pomognem?’ i *çã çu ti r̄êçi?* ‘što da ti kažem?’.

⁵¹ Tj. nisu mu htjeli priznati. Uz običan infinitiv je negacija nenaglašena, npr. *ne m̄oreš ne k̄up̄iti*.

U uskličnim rečenicama koje označavaju intenzivnost uz *kako/kakò* dolazi i *ko*, npr. *ajme ko mi se žiêdo!*.

Česte su rečenice sa *di* uz glagole opažanja, npr. *vîdin je di smòkve bère*.

Uz namjerne rečenice s veznikom *da* upotrebljavaju se i namjerne rečenice sa *za da*.

(30) (...) *i dô mi bombuôn da me zavajô*.

(31) *po su je Kukljičane prevèzli na guôrnji krôj za da tuô pridô*.

5. Nekoliko natuknica o leksiku

O prečkom bi se leksiku također mogla napisati cijela studija. Kao što se i očekuje, osobito je puno talijanizama. Ovdje se ukratko nabraja samo nekoliko potencijalno zanimljivih leksema, uglavnom slavenskih.

U prečkom se, kao i u ostalim ugljanskim govorima, dobro čuvaju usko specijalizirani nazivi za rod i svojtu. Evo nekoliko osnovnih naziva počevši od najbližega roda: *otâc*, *mâti*, *sîn*, *çi*, *brât*, *sestrâ*, *strîc*, *strîna*, *ujac*, *ujna*, *tetâ*, *tietâc*, *ròđok* ‘bratić’, *ròdica* ‘sestrična’, *dîd* ‘djed; punac’, *bâba* ‘baka po ocu’, *nâna* ‘baka po majci; punica’, *zêt*, *nevîsta* ‘sinova ili bratova žena’, *svèkar*, *sekřva*, *kûm* ‘vjenčani kum; krsni kum u odnosu prema roditeljima djeteta’, *kûmâ*, *sôntul* ‘krsni kum u odnosu prema djetetu; naziv za stariju osobu: čiko’ *sôntula*, *filjôco* ‘muško kumče’, *filjôca*, *pôš* ‘pašanac’, *jetřva*, *dîver*, *zôva*, *šurjôk*, *svôst*, *svôk*. Za nećaka i nećakinju nema posebnih naziva, nego se upotrebljavaju opisni nazivi kao *o brâta/sestriê sîn/môli*. Nema ni posebnih naziva za prijatelja i prij(atelj)icu (tj. za oca i majku zeta ili snahe).

Zanimljiva je razlika između *bâba* i *nâna*. U kukljičkom i kaljskom se u oba slučaja upotrebljava naziv *bâba*, a u sjevernijim ugljanskim govorima u oba slučaja naziv *nâna*.⁵² Vrlo je vjerojatno da se i u starijem prečkom upotrebljavao samo naziv *nâna*, a do razlike je došlo tako što su djeca žena koje su se u Preko udale iz mjesta u kojima se govori *bâba*, u početku tako zvale svoje bake izvan Preka da bi s vremenom riječ *bâba* počela označavati majčinu majku bez obzira na to je li ona Prečanka ili ne.

Na kraju nabrajam samo nekoliko riječi kojima se prečki razlikuje od hrvatskog standardnog jezika i/ili nekih drugih ugljanskih govora: *prîn* ‘malo prije, maločas’ (tako i u Kukljici), *prîndon* ‘dan prije’, *a kûdli* ‘a kamoli’ (u Kukljici *a kâmoli*), *glûp* ‘gluh’ (kuklj. i kalj. *glûh*), *frîg* ‘peršin’ (kuklj. *prtisîmu*, kalj. *pretesîmu(l)*), *gûdić* ‘prase’ (za razliku od naziva za odrasle svinje *prasâc* i *prasîca* – *gûdić* se govori na cijelom Ugljanu osim u Kukljici), *barkûn* ‘prozor’

⁵² Doduše, u sutomiškom se sada uglavnom govori *bâba*, ali su se ranije prema obavijestima informanata i očeva i majčina majka zvale *nâna*.

(kuklj. *funêstra*, kalj. *funiêstra*), *klâsti* ‘staviti’ (prez. *klâden*; analogno na cijelom Ugljanu osim u Kukljici), *mřzlo* ‘hladno’ (na cijelom Ugljanu, samo u kuklj. *leděno*), *těci* (u značenju ‘trčati’ na cijelom Ugljanu osim u Kukljici), *büşnuti* ‘poljubiti’ (na cijelom Ugljanu osim u Kukljici), *düğast* (u kuklj. *düğašak*), *pěteh* (kuklj. *pīvâc*), *břčiti* ‘baciti’ i *břcati* ‘bacati’, *hranišće* ‘smočnica’ (*hrōniti* u starijih ‘čuvati’), *prâca* ‘pračka’, *prěnuti* ‘uplašiti se’, *strâšiti* (*se*), *mlôdi* ‘dečko, zaručnik’, *sěgutra* ‘jutros’ (kaljski *sěgutra*, kukljički *sěgutros*), *trpije* ‘tronožac na kojem se kuhalo na vatri’ (kaljski *trênoge*), *kolěda* ‘velika vatra na otvorenom – pali se na blagdan sv. Ivana i blagdan sv. Petra’.

Literatura

- Andersen, Henning. 1999. The Western South Slavic contrast Sn. *sah-ni-ti* // SC. *sah-nu-ti*. *Slovenski jezik*, 2, Ljubljana, 47–62.
- Benić, Mislav. 2009. O antroponimima u Kukljici u 20. stoljeću. *Folia onomastica Croatica*, 17, Zagreb, 1–18.
- Benić, Mislav. 2011a. Der Akzent bei den Verben der Mundart der Ortschaft Kukljica. *Accent matters: papers on Baltic and Slavic accentology*. Ur. Tijmen Cornelis Pronk, Rick Derksen. Amsterdam – New York: Rodopy. – *Studies in Slavic and general linguistics*, 37, Leiden, 1–17.
- Benić, Mislav. 2011b. Der Akzent bei den Substantiven in der Mundart der Ortschaft Kukljica. *Proceedings of the 6th IVoBA*. Ur. Vytautas Rinkevičius. – *Baltistica* 7, Vilnius, 27–62, 327–338.
- Benić, Mislav. 2013. Fonologija i naglasak imenica u govoru mjesta Kali. *Rasprave: časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, 39/1, Zagreb, 11–68.
- Benić, Mislav. 2014. *Opis govora Kukljice*. Doktorski rad. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu.
- Benić, Mislav. 2021a. Instrumental, komitativ i karitiv u kukljičkom govoru. *Rasprave: časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, 47/1, Zagreb, 1–81.
- Benić, Mislav. 2021b. *Posvojnost u kukljičkom govoru*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.
- Benić, Mislav. 2024. Contemporary Croatian future II: A tense or a mood. *Zeitschrift für Slawistik*, 69/2, Berlin, 273–302.
- Benić, Mislav; Hadžihalilović, Sandra. 2017. Kontrastivna analiza govora otoka Ugljana s naglaskom na kaljski govor. *Kali*. Ur. Josip Faričić. Zadar: Sveučilište u Zadru – Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti – Općina Kali, 425–430.
- Benić, Mislav; Moretti, Violeta. 2020. On aspect of the present paradigms of the verb *biti* 'to be' in the Croatian language. *Suvremena lingvistika*, 46/90, Zagreb, 175–203.
- Browne, Eppes Wayles. 1986. *Relative clauses in Serbo-Croatian in comparison with English*. (Yugoslav Serbo-Croatian–English contrastive project. *New studies* 4). Zagreb: University of Zagreb.
- Budovskaya, Elena Eduardovna; Houtzagers, Hubrecht Peter. 1994. Phonological characteristics of the Čakavian dialect of Kali on the island of Ugljan. *Studies in Slavic and general linguistics*, 22, Leiden, 93–109.
- Fabijanić, Marijana. 2015. Morfološke prilagodbe glagolskih romanizama u govorima otoka Ugljana. *Croatica et Slavica Iadertina*, 11/1, Zadar, 3–18.
- Fabijanić, Marijana. 2024. Tradicija i inovacija u dijalektnoj poeziji Joje Ricova. *Magistra Iadertina*, 18/2, Zadar, 9–30.

- Galić, Josip; Hadžihalilović, Sandra. 2017. Osnovne značajke kaljskoga govora. *Kali*. Ur. Josip Faričić. Zadar: Sveučilište u Zadru – Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti – Općina Kali, 407–423.
- Galić, Josip; Lisac, Josip. 2016. Čakavština Milene Rakvin Mišlov i kaljski govor. *Hrvatski dijalektološki zbornik*, 20, Zagreb, 57–78.
- Hadžihalilović, Sandra. 2017. Govornički oblici mjesta Kali. *Kali*. Ur. Josip Faričić. Zadar: Sveučilište u Zadru – Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti – Općina Kali, 451–460.
- Holvoet, Axel. 2020. Sources and pathways for non-directive imperatives. *Linguistics*, 58 /2, Berlin, 333–362.
- Houtzagers, Hubrecht Peter; Budovskaya, Elena Eduardovna. 1996. Nominal and verbal inflection in the Čakavian dialect of Kali on the island of Ugljan. *Studies in Slavic and general linguistics*, 23, Leiden, 143–166.
- Hraste, Mate. 1957. Dvoakcenatski sistem u hrvatskom ili srpskom jeziku. *Zbornik za filologiju i lingvistiku*, 1, Novi Sad, 85–93.
- Hraste, Mate. 1964. O govoru Zadra i okolice. *Zadar. Zbornik*. Ur. Jakša Ravlić. Zagreb: Matica hrvatska, 443–455.
- Jakić-Cestarić, Vesna. 1957. Refleks jata na sjevernodalmatinskim otocima. *Radovi Instituta Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti u Zadru*, 3, Zadar, 407–420.
- Jakubinskij, Lew Petrowitsch. 1925. Die Vertretung des urslav. *ě* im Čakavischen. *Zeitschrift für slavische Philologie*, 1, Heidelberg, 381–396.
- Jurić, Ante. 2017. O imenu *Kali*. *Kali*. Ur. Josip Faričić. Zadar: Sveučilište u Zadru – Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti – Općina Kali, 431–439.
- Kapović, Mate. 2015. *Povijest hrvatske akcentuacije. Fonetika*. Zagreb: Matica hrvatska.
- Kapović, Mate; Benić, Mislav. 2024. The shortened accentual paradigm *c* in *i*-verbs in the Čakavian dialects of the island of Ugljan. *Filologija: časopis Razreda za filološke znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti*, 82, Zagreb, 97–118.
- Kaufmann, Magdalena. 2012. *Interpreting imperatives*. Dordrecht: Springer.
- Košta, Sebastijan. 2017. *Tradicionalno pomorsko nazivlje u Preku*. Diplomski rad. Zadar: Sveučilište u Zadru.
- Kovačević, Miloš. 2018. Glagol *biti* kao modalni glagol u sastavu složenog glagolskog predikata. *Srpska slavistika (kolektivna monografija). Tom I. Jezik*. Ur. Ljiljana Bajić. Beograd: Savez slavističkih društava Srbije, 141–157.
- Langston, Keith. 2006. *Čakavian prosody. The Accentual Patterns of the Čakavian Dialects of Croatian*. Bloomington: Slavica.
- Lisac, Josip. 2009. *Hrvatska dijalektologija 2. Čakavsko narječje*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.

- Lukežić, Iva. 1990. *Čakavski ikavsko-ekavski dijalekt*. Rijeka: Izdavački centar Rijeka.
- Mandić, David; Pliško, Lina. 2011. *Govori općine Ližnjan*. Pula: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli.
- Maričić, Tomislav. 2000. *Rječnik govora mjesta Kukljica na otoku Ugljanu*. Zadar: Matica hrvatska Zadar.
- Meyer, Karl Heinrich. 1926. Beiträge zum Čakavischen. *Archiv für slavische Philologie*, 40, Wien–Berlin, 222–265.
- Meyer, Karl Heinrich. 1928. *Untersuchungen zur Čakavština der Insel Krk (Ve-glia)*. Leipzig.
- Menac-Mihalić, Mira. 1989. Glagolski oblici u čakavskom narječju i u hrvatskom književnom jeziku. *Filologija*, 17, Zagreb, 81–111.
- Meštrić, Tomislav. 2003. Fraze i izrjeke mjesta Kukljice. *Domaća rič* 8. – *Zadarska smotra* 52, Zadar, 279–297.
- Milić, Ivica. 1999. Prezimena, imena i nadimci sela Kukljice na otoku Ugljanu. *Domaća rič* 6. Gl. ur. Šime Batović. Zadar: Matica hrvatska, 41–73.
- Skračić, Vladimir (gl. ur.). 2007. *Toponimija otoka Ugljana*. Zadar: Sveučilište u Zadru.
- Toporišič, Jože. 2000. *Slovenska slovnica*. Maribor: Založba obzorja.
- Valčić, Ante. 2012. *Rječnik govora mjesta Ošljaka*. Zadar: Matica hrvatska – ogranak u Zadru.
- van Olmen, Daniel. 2018. Reproachatives and imperatives. *Linguistics*, 56/1, Berlin, 115–162.
- van Tilburg, José. 1988. Inanimate genitive-accusatives in Serbo-Croatian (especially in adnominal relative clauses). *Studies in Slavic and general linguistics*, 11, Leiden, 535–620.
- Vermeer, Willem Roelof. 1994. Vowel length in Čakavian texts from the fourteenth century. *Studies in Slavic and General Linguistics*, 22, Leiden, 467–491.
- Vuletić, Nikola; Skračić, Vladimir. 2017. Iz kaljskoga tradicionalnog pomorskog i ribarskog leksika. *Kali*. Ur. Josip Faričić. Zadar: Sveučilište u Zadru – Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti – Općina Kali, 441–449.
- Vulić, Sanja. 1997. Blagdanska imena u tkonskom, saljskom, kukljičkom i sestrunjskom govoru. *Zadarska smotra*, 46, Zadar, 57–65.
- Zubčić, Sanja. 2023. Neutralisation in the expression of location and destination of motion in Croatian. *Jezikoslovlje*, 24/1, Osijek, 1–25.

The dialect of Preko (compared with the other dialects of the island of Ugljan)

Summary

This article describes the basic characteristics of the dialect of Preko. The introductory section defines the position of the Preko dialect in the Croatian dialect system. The second section addresses important phonological features of the Preko dialect in comparison to those of the other Ugljan dialects. The third section offers a brief outline of the Preko morphology and a comparison of certain forms to their equivalents in the neighbouring dialects. The fourth section presents a number of interesting syntactic phenomena, which are generally found in all Ugljan dialects, as well as some other dialects. The fifth section contains a few comments on the lexicon.

The dialect of Preko is essentially similar to the other Ugljan dialects, although it is easily distinguished from the rest due to its phonology. The most peculiar of all Ugljan dialects is that of Kukljica, followed by the Kali dialect. Both of these dialects differ from the others by vowel lengthening before opstruents and by the lengthening of *a* in auslaut. The other Ugljan dialects that stand out due to their phonological peculiarities are the dialect of Preko (with the phonologically almost identical dialect of the neighbouring islet of Ošljak) and that of Polje, which differs from the Preko dialect solely by the *lj > j* change, whereas the other Ugljan dialects are somewhat different both from the Preko dialect and from one another. In the morphology of the Preko dialect and other Ugljan dialects, particularly interesting is the verb, on the one hand because of the abundance of accentual type C verbs with vowel-shortening, and on the other, because of their rich verbal mood system. The syntax of Čakavian dialects is relatively poorly studied and the short overview presented in this article demonstrates that it possesses many interesting features. An interesting lexical characteristic of Preko and the other Ugljan dialects is their well-preserved system of narrowly-specialised kinship terms.

Ključne riječi: čakavski, ugljanski govori, prečki govor, glasovi, prozodija, morfologija, sintaksa

Keywords: Čakavian, Ugljan dialects, Preko dialect, phonology, prosody, morphology, syntax